

KASVATUSKUMPPANUUS

- vanhempien kokemus päivähoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena

Tuija Oittinen

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskunta- ja
kauppatieteiden tiedekunta

Yhteiskuntatieteiden laitos

Sosiaalityö

Itä-Suomen yliopisto

Kesäkuu 2012

TIIVISTELMÄ

Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta

Yhteiskuntatieteiden laitos

Sosiaalityö

OITTINEN, TUIJA: Kasvatuskumppanuus – vanhempien kokemus päivähoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena

Pro gradu -tutkielma, 78 sivua, 5 liitettä (5 sivua)

Ohjaajat: VTT, tutkimusjohtaja Aini Pehkonen ja YTL, suunnittelija Riitta-Liisa Kinni
Kesäkuu 2012

Avainsanat: kasvatuskumppanuus, päivähoito, lastensuojelu, varhainen puuttuminen

Tämän tutkimuksen tehtävänä on selvittää vanhempien kokemuksia päivähoidosta avohuollon tukitoimena. Tarkennettuina tutkimuskysymyksinä ovat, millainen kokemus vanhemmilla on kasvatuskumppanuuden toteutumisesta päivähoidossa lastensuojelun avohuollon tukitoimena, millä tavoin päivähoito avohuollon tukitoimena tukee vanhemmuutta heidän kasvatustehtävässään ja millaisia kehittämistarpeita ilmenee lastensuojelun avohuollon, päivähoiton ja perheiden yhteistyössä. Kasvatuskumppanuus on vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten välinen kumppanuuteen ja kunnioitukseen perustuva vuorovaikutussuhde. Kumppanuussuhteessa vanhempien ja ammattilaisten tieto lapsesta yhdistyy lapsen tarpeiden ja edun mukaisesti.

Tutkimus on laadullinen tutkimus, jonka empiirisen aineiston muodostavat kolmen perheen teemahaastattelut. Perheiden lapsilla on lastensuojelun avohuollon asiakkuus ja tukitoimena myönnetty päivähoito. Empiirinen aineisto on analysoitu sisällönanalyysillä.

Tutkimustulokset osoittivat, että kasvatuskumppanuus sanana oli lasten vanhemmille vieras. Vastaavasti päivähoiton toimintana se oli vanhemmille tuttu. Kasvatuskumppanuus koettiin toimintana, jossa kodin ja päivähoiton erilainen tieto lapsesta yhdistyy lapsen parhaaksi. Kasvatuskumppanuussuhteeseen katsottiin kuuluvan päivähoiton lisäksi myös läheisverkostot ja viranomaisverkostot. Kasvatuskumppanuuden periaatteet, kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogisuus syntyivät toisiaan seuraavina perheen ja päivähoiton avoimessa vuorovaikutussuhteessa. Työntekijän ammattitaidolla, vuorovaikutussuhteen kestolla ja jatkuvuudella oli tärkeä merkitys.

Päivähoito lastensuojelun avohuollon osana tukee vanhemmuutta parhaiten lapsen hyvinvoinnin kautta. Se säilyttää vanhemmuutta, mutta toisaalta tukee perhettä silloin, kun vanhemmuuden voimavarat ovat vähentyneet. Kun vanhemmat tietävät, että heidän lapsensa tasapainoinen kasvu ja kehitys on turvattu päivähoidossa, voivat he keskittyä oman elämänsä kuntoon saattamiseen. Päivähoitoa lastensuojelun avohuollon tukitoimena tulisi kehittää ohjaamalla riittävästi työntekijäresurssia päivähoitoon. Tukitoimen vaikutusta perheen ja lapsen tilanteeseen tulisi arvioida riittävän usein, jotta pystyttäisiin arvioimaan myös lastensuojelun asiakkuuden jatkumisen tarvetta.

ABSTRACT

University of Eastern Finland, Faculty of Social Sciences and Economic Sciences
Department of Social Sciences
Social Work

OITTINEN, TUIJA: Educational partnership – parental experience about day care as child welfare open care

Master's thesis, 78 pages, 5 appendices (5 pages)

Advisors: Aini Pehkonen, Doctor of Social Science, Research Director and Riitta-Liisa Kinni, Licentiate of Social Science, Designer

June 2012

Keywords: educational partnership, day care, child welfare, early interference

The purpose of this study is to find out experiences the parents have about day care as the child welfare open care supporting method. More specific research questions are, what kind of experiences the parents have about how the educational partnership succeeded in day care as the method of child welfare, how does the day care as an open care supporting method supports parenthood in their parenting and what kind of development is needed in child welfare open care, day care and families cooperation. Educational partnership is based on partnership and mutual respect between the parents and the parenting professionals. In partnership the knowledge of the child from parents and the professionals combines it for the needs and benefits of the child.

This is a qualitative research, which empiric material is gathered from theme interviews of three families. Children of the families are customers of child welfare open care and they have been granted day care as the supporting method. Empiric material has been analysed using content analysis.

The conclusion was that the word educational partnership was unknown to the children's parents. In day care the educational partnership was a known method instead. The experiences from educational partnership were activity where different knowledge of the child in home and in day care was combined into the best of the child. Day care as well as neighbourhood networks and official networks were considered to belong into the educational partnership. The principal of educational partnership, hearing, respect, trust and dialogue were born in open interaction of families and day care. Skills of the professional, duration and continuance of interaction had important meaning.

The best way to use day care as child welfare open care supporting method comes through child's welfare. It protects the parenthood but also supports where the resources of parenthood has lessened. When parents know that their child's growth and development is being protected in day care then they can focus in getting their life in order. Day care as child welfare open care supporting method should be developed into the day care by using employee resources. The effect of supporting method to the families and child's situation has to be evaluated frequently so it would be possible to evaluate the needs of child welfare and customer ship.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat.....	5
1.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	6
2 PÄIVÄHOITO SOSIAALIPALVELUNA	8
2.1 Päivähoidon tehtävät	8
2.2 Päivähoito ehkäisevän lastensuojelun palveluna.....	10
2.3 Varhainen puuttuminen vanhemmuuden tukena päivähoidossa	15
2.4 Päivähoito lastensuojelun avoimuuden tukitoimena.....	21
3 KASVATUSKUMPPANUUS	25
3.1 Valistaminen, kasvatus, kasvatuskumppanuus.....	25
3.2 Kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogisuus kasvatuskumppanuuden periaatteina	28
3.3 Kasvatuskumppanuus puheena, suunnitelmina ja toimintana.....	32
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	37
4.1 Aineiston keruu ja tutkimusmenetelmä.....	37
4.2 Aineisto ja aineiston analyysi.....	39
4.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	42
5 KASVATUSKUMPPANUUS – KODIN JA PÄIVÄHOIDON ERILAISEN TIEDON KOHTAUSPAIKKANA	44
5.1 Kasvatuskumppanuudella yhdessä lapsen parhaaksi	44
5.2 Lapsen hyvinvoinnilla koko perheen hyvinvointia	52
5.3 Kasvatuskumppanuus yhteistyöverkostossa	55
6 YHTEENVETO JA POHDINTA.....	57
LÄHTEET	63
LIITTEET	73
Liite 1. Tutkimuslupa	73
Liite 2. Kirje vanhemmille.	74
Liite 3. Teemahaastattelu	75
Liite 4. Suostumus osallistumisesta tutkimukseen.....	77
Liite 5. Vaitiolositoumus.....	78

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Subjekttiivisen päivähoito-oikeuden vuoksi yhä useampi alle kouluikäinen lapsi maassamme voi käydä päivähoidossa. Vuonna 2010 suomalaisista 1–6-vuotiaista lapsista 62 % oli joko kunnallisessa tai yksityisessä päivähoidossa. Päivähoidossa olevien lasten määrä on pysynyt miltei samana viimeiset kymmenen vuotta. (Lasten päivähoito 2010.) Päivähoidon henkilöstöllä näyttäisi olevan aitiopaikka lasten ja perheiden elämään, sen onnistumisiin ja haasteisiin.

Päivähoidon henkilöstö tapaa lasta ja vanhempia lähes päivittäin. Päivähoidon henkilöstö on vastuussa lapsen hoidosta ja kasvatuksesta päivähoidon ajan ja vanhemmilla on vastuu kotona ja perhepiirissä. Avoimella vuoropuhelulla päivähoidon henkilöstö ja vanhemmat voivat etsiä yhteistä ymmärrystä lapsen turvalliselle ja ehjälle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Päivähoidon ja perheiden välistä tasavertaista ja kumppanuuteen perustuvaa vuorovaikutusta, *kasvatuskumppanuutta*, ohjaavat kunnioituksen, kuulemisen, luottamuksen ja dialogisuuden periaatteet. Varhaiskasvatuksen käsitteeksi kasvatuskumppanuus on kirjattu vuonna 2002 varhaiskasvatuksen valtakunnallisiin linjauksiin ja vuoden 2005 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Kasvatuskumppanuudella pyritään luomaan lapsen kasvuympäristön, kodin ja päivähoidon välille tasapainoinen ja johdonmukainen kokonaisuus, jossa korostuu lapsen ja vanhemman suhteen ensisijaisuus. (Kaskela & Kekkonen 2006, 3-5, 21.) Kasvatuskumppanuuden tavoitteena on mahdollisimman varhain tunnistaa lapsen tuen tarve ja puuttua siihen yhteistyössä vanhempien kanssa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32).

Päivähoidon perustehtäviä ovat hoito, kasvatusta ja opetus. Niiden ohella päivähoidolla on myös lastensuojelullinen tehtävä. (Koivunen 2009, 12, 16.) Erityisellä ja varhaisella tuella päivähoidossa on tärkeä ennaltaehkäisevä lastensuojelullinen merkitys (Heinämäki 2005,9). Päivähoito on myös tärkeä lastensuojelun avohuollon tukimuoto. Vuonna 2010 lastensuojelun avohuollon asiakkaiden kokonaismäärä lisääntyi noin 11 prosenttia verrattuna edelliseen vuoteen. Lastensuojelun sosiaalityön asiakkaana ja

avohuollollisten tukitoimien piirissä oli yhteensä yli 78588 lasta ja nuorta. Lastensuojelun avohuollollisilla tukitoimenpiteillä pyritään vaikuttamaan lapsen terveyttä ja kehitystä vaarantaviin tekijöihin ja tukemaan vanhempia heidän kasvatustehtävissään. Parhaimmassa tapauksessa oikein ajoitetuilla avohuollon tukitoimilla saatetaan estää huostaanotto. (Lastensuojelu 2010, 8.)

1.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Avohuollon lastensuojelutyön tarkoituksena on luoda lapselle turvallinen kasvuympäristö ja tukea perhettä yhdessä selviämään arkipäivän haasteista ja ongelmista. Lastensuojelutyöhön liittyy usein myös kontrolli ja tahdonvastaiset toimenpiteet. Tämän vuoksi lastensuojelulla on edelleen myös negatiivinen leima. Tällaisessa lähtökohdassa luottamuksellisen ja turvallisen yhteistyön luominen perheen ja työntekijöiden välille on haasteellista. Päivähoito peruspalveluna on neutraali, lasta ja perhettä tukeva lastensuojelun avohuollon tukitoimi. Päivähoidossa kasvatuskumppanuus on keskeinen käsite vuorovaikutuksessa. Lastensuojelun käytännöissä kasvatuskumppanuus on vielä vieraampi käsite.

Tämän tutkimukseni tehtävänä on tutkia päivähoitoa lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Selvitän sitä, millainen kasvatuskumppanuus syntyy perheiden ja päivähoiton vuorovaikutussuhteessa vanhempien näkökulmasta. Pyrin tutkimuksellani saamaan vastauksen siihen, millaisia kokemuksia vanhemmilla on kasvatuskumppanuuden periaatteista, kuulemisesta, kunnioituksesta, luottamuksesta ja dialogisuudesta silloin, kun päivähoitoa myönnetään avohuollon tukitoimena. Tarkastelen myös sitä, miten päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena tukee vanhemmuutta perheiden haasteellisissa tilanteissa. Tutkimuksellani pyrin myös löytämään kehittämisen kohteita perheiden, päivähoiton ja lastensuojelun avohuollon yhteistyössä. Tarkennettuina tutkimuskysymyksinä ovat

1. Millainen kokemus vanhemmilla on kasvatuskumppanuuden toteutumisesta päivähoitossa lastensuojelun avohuollon tukitoimena?
2. Millä tavoin päivähoito avohuollon tukitoimena tukee vanhempia heidän kasvatustehtävässään?

3. Millaisia kehittämistarpeita ilmenee lastensuojelun avohuollon, päivähoidon ja perheiden yhteistyössä?

Perustelen tutkimustani aiheen tärkeydellä ja ajankohtaisuudella. Lastensuojelun arkipäivää ovat sijoitettujen ja huostaan otettujen lasten ja nuorten määrän lisääntyminen vuodesta 1991 vuoteen 2008. Vuonna 2009 ja 2010 määrä hieman väheni. Sen sijaan kiireellisesti sijoitettujen ja avohuollon piirissä olevien lasten ja nuorten määrä on edelleen lisääntynyt. Alueella, jonne tutkimukseni paikantuu, ovat lastensuojelun avohuollon uudet asiakkuudet vuonna 2010 olleet maan korkeimpia. (Lastensuojelu 2010, 1, 13.)

Päivähoito avohuollon tukitoimena toteuttaa lastensuojelun henkeä; hienovaraisuutta ja lievemmän toimenpiteen ensisijaisuutta. Lastensuojelun toimien on tuettava vanhempia toteuttamaan ensisijaista vastuutaan lasten hyvinvoinnista. (Räty 2010, 2, 7, 9.) Päivähoitolain, lastensuojelulain ja valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan varhainen puuttuminen on tärkeä periaate. Hyvällä päivähoiton, lastensuojelun ja perheiden yhteistyöllä ja varhaisella puuttumisella voidaan lasta tukea ajoissa sekä vanhemmuutta vahvistaa ja säilyttää. Onnistunut ja oikein ajoitettu avohuollon tukitoimi saattaa estää erityisesti inhimillisesti raskaan, mutta myös taloudellisesti yhteiskunnalle kalliin huostaanoton. Kun yhteistyö perheiden ja työntekijöiden välillä toimii hyvin, voi päivähoito parhaimmillaan olla lasta ja perhettä kannatteleva ja eteenpäin vievä voimavara. Lapsen oikeus onnelliseen ja tasapainoiseen lapsuuteen voi toteutua silloinkin, kun vanhempien omat voimavarat eivät yksin sen toteuttamiseen riitä.

Henkilökohtainen kiinnostus tutkimusaiheeseen tulee omasta koulutus- ja työtaustastani päivähoitossa ja nykyisestä tehtävästäni sosiaalityössä. Lastensuojelutyössä päivähoito on tärkeä yhteistyötaho ja päivähoiton henkilöstö sosiaalityöntekijän merkittävä yhteistyökumppani. Yhteistyö vanhempien kanssa on kasvatuskumppanuuden ydinajatus lapsen tasapainoisen kasvun, kehityksen ja oppimisen turvaamiseksi. Haluan tällä tutkimuksellani tuoda esille vanhempien ääntä päivähoitopalvelua lastensuojelun avohuollon käyttäjinä.

2 PÄIVÄHOITO SOSIAALIPALVELUNA

2.1 Päivähoidon tehtävät

1960-luvulla naisten työssäkäynnin lisääntyminen nosti myös keskusteluun lasten päivähoidon. Keskusteluissa oli vastakkain asettelua kotihoidon ja päivähoidon oikeutuksesta. Päivähoitolain säätämisaikoihin vuonna 1973, päivähoito mahdollisti äitien ansiotyöhön menon. Päivähoito ei ollut enää merkki lastensuojelusta ja vähävaraisuudesta. Päivähoitoa pidettiin erityisesti sosiaalisten olojen tasaajana ja siten osana sosiaalipalveluita. Tämän vuoksi päivähoito on yleensä ollut kunnissa sosiaalitoimen alaisuudessa, mutta nykyään yhä useammassa kunnassa päivähoidon tehtävät ja hallinto on siirretty opetustoimen alaiseksi. (Heinämäki 2004, 34, 44–45.)

Vuoden 2010 alussa päivähoidon hallinto oli kuntien opetus- ja sivistysalalla 162 kunnassa (50 %) ja sosiaalialalla 135 kunnassa (41 %) sekä organisoitu jollain muulla tavoin 29 kunnassa (9 %) (http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/paivahoidon_hallinto_kunnissa, 2011.) Sosiaalipalvelun näkökulmasta päivähoidolla on perheen voimavaroja vahvistava rooli. Päivähoito antaa mahdollisuuden vanhemmille hankkia toimeentulon. Päivähoito toimii myös syrjäytymistä ehkäisevänä silloin, kun perheen omat voimavarat eivät riitä lapsen tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen. Toisaalta päivähoito opetustoimen alla muodostaa elinikäisen oppimisen jatkumon. (Heinämäki 2004, 45–46.)

Päivähoito on kasvatuksellista vuorovaikutusta tarjoava varhaiskasvatuspalvelu. Sen toiminnalla pyritään luomaan lapsille tasapainoisen kasvun, kehityksen ja oppimisen ympäristö. Lähtökohtana on kasvatuskumppanuus, vanhempien ja ammattikasvattajien työvälineenä yhteisen kasvatustehtävän hoitamisessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.) Päivähoitolain 1 §:n mukaan lasten päivähoitoa ovat päiväkotihoito, perhepäivähoito, leikkitoiminta tai muu päivähoitotoiminta. Päivähoidon tavoitteita ovat kotien kasvatustehtävän tukeminen ja lapsen persoonallisuuden tasapainoisen kehittymisen edistäminen yhdessä kotien kanssa toimien. Lapsen tulee päivähoidossa saada jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet. Suotuisa kasvuympäristö, jossa on kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa, edistää lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä. Päivähoidon tulee myös edistää lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä

ja uskonnollista kasvatusta. Erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevan lapsen kuntoutuksen yhteensovittamiseksi laaditaan lapselle kuntoutussuunnitelma yhteistyössä lapsen vanhempien ja tarpeen mukaan kunnan muun sosiaalihuollon, terveydenhuollon sekä koulutoimen kanssa. (Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36, 2 a §, 7 a §.)

Sosiaalisista ja kasvatuksellisista syistä päivähoitoa tarvitseva lapsi on ensisijaisessa asemassa saada päivähoitopaikka ja hänestä on hankittava alan erikoislääkärin tai muun asiantuntijan lausunto (Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239, 2 §). Päivähoidossa, jossa on erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevia lapsia, tulee huomioida ryhmäkoot, tilojen erityistarpeet ja hoito- ja kasvatushenkilöstön määrä esimerkiksi palkkaamalla lisää henkilökuntaa (Räty 2010, 5).

Päivähoidon perustehtävänä katsotaan olevan lasten hoidon, kasvatuksen ja opetuksen. Ne eivät ole toisiaan poissulkevia elementtejä vaan kulkevat yhdessä vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön, verkostotyön ja lastensuojelun tukitoimen kanssa. Perustehtävää toteutetaan yksilöllisesti kunkin perheen ja lapsen kohdalla. Päivähoidossa lasten hoidon olennaisena osana ovat perushoito ja hoiva. Perushoitoon kuuluvat ravinto, vaatetus, siisteys, ulkoilu ja lepo, joista läheiset ja turvalliset hoitajat huolehtivat rakastavassa ja lämpimässä vuorovaikutuksessa ja hoivassa. Hoivassa korostuu tapa, jolla edistetään lasten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Kasvatuksessa ja opetuksessa painottuu pedagogisuus, etenkin esiopetuksessa. (Koivunen 2009, 11–12.) Hoidon, kasvatuksen ja opetuksen lisäksi lapsen omaehtoisella leikillä on tärkeä merkitys. Toimintaa ohjaavat kasvatustieteelliset ja erityisesti varhaiskasvatukselliset näkemykset, monitieteiset tiedot ja tutkimukset sekä pedagogiset menetelmät. Kasvatusyhteisön vahva ammattitaito muodostaa laadukkaan varhaiskasvatuksen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Päivähoito tekee verkostotyötä moneen suuntaan, vaikka sen ei aina ajatellakaan olevan päivähoidon perustehtävä. Neuvola, perheneuvola ja sosiaalityö muiden yhteistyökumppaneiden ohella auttavat lapsen kasvattajia löytämään yhteiset toimintatavat. Lapsen asioiden parhaana asiantuntijana ovat hänen vanhempansa ja huoltajansa, joiden avulla toimiva verkostotyö mahdollistaa yhteisen tiedon ja ymmärryksen lapsen ja perheen asioissa. Kaikkien osapuolien toimiminen samaan suuntaan tukee lapsen tasapainoista kehitystä. Verkostotyöllä on erityinen paikka

silloin, kun lapsen kehityksessä on jotain huolenaiheita. (Koivunen 2009, 13–15.)

Lisäksi laajana yhteiskunnallisena tehtävänä päivähoidolla katsotaan olevan lasten kasvattaminen yhteiskuntakelpoisiksi jäseniksi tasa-arvoisesti riippumatta siitä, millaiset kotiolot lapsella on. Päivähoito antaa pohjaa koulutuksessa ja työelämässä etenemiselle ja sen myötä ehkäisee syrjäytymistä. (Hämäläinen, Pölkki & Vornanen 2001, 47.)

Maarit Alasuutari (2003, 87–89) on tutkinut päivähoitoa vanhempien näkökulmasta. Vanhempien perustelut päivähoidolle eivät olleet ainoastaan työssäkäynnin mahdollistuminen. He perustelivat ja oikeuttivat päivähoitoa lapsen sosiaalisuuden kehittäjänä, virikkeiden antajana ja lapsen yksilöllisyyden toteuttajana. Vanhemmuus kuvautui myönteisenä, koska vanhemmat tunsivat ja tiesivät lapsensa kehitystarpeet. Toisaalta perustelut asettivat vastakkain kotikasvatuksen ja päivähoidon. Kotikasvatusta perusteltiin lapsen paremmalla yksilöllisyyden toteutumisella. Tutkimuksessa korostui päivähoidon kasvatuksellisen-opetuksellisen merkitys ja vanhemmat pitivät päivähoitoa lähes itsestään selvänä.

Eeva Hujalan ja Taina Kyrönlampi-Kylmäsen (2003, 57) tutkimuksen mukaan vanhemmat olivat erittäin tyytyväisiä lastensa päivähoitoon. Vanhemmat olivat myös kiinnostuneita lastensa päivästä päiväkodissa ja pitivät tärkeinä päivittäisiä keskustelutuokioita. Perheen sisäisistä asioista vanhemmat eivät niinkään halunneet puhua, vaan keskustelun sisältönä oli yhteinen kasvatustehtävä. Myös Maarit Alasuutarin (2003, 168) tutkimuksessa vanhemmat kokivat vanhemmuuteen ja perheeseen liittyvät asiat yksityisinä ja yhteistyö voitiin nähdä lapsikeskeisenä.

2.2 Päivähoito ehkäisevän lastensuojelun palveluna

Nyt voimassa oleva lastensuojelulaki tuli voimaan 1.1.2008. Sen mukaan lapsen tulee saada elää turvallisessa kasvuympäristössä, hänellä tulee olla oikeus tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja hänen tulee saada osakseen erityistä suojelua. (Lastensuojelulaki 417/2007, 1 §.) Laki korostaa lapsen etua kaikissa viranomaisen toimissa ja lapsen osallistumista ja vaikuttamista omissa asioissaan sekä lapsen oikeutta erityiseen suojeluun. Laki myös velvoittaa julkista valtaa varaamaan riittävästi voimavaroja lasten ja perheiden palveluille. Päävastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen

vanhemmilla ja huoltajilla. Lapsen ja perheen kanssa toimivien viranomaisten on omaloitteisesti tuettava heitä tässä tehtävässään riittävän varhain ja tarpeellisin resurssein. Lastensuojelua ovat ehkäisevä lastensuojelu ja lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. (Räty 2010, 1–3.)

Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun lisäksi lastensuojelulaki velvoittaa kuntia järjestämään ehkäisevää lastensuojelua. Lastensuojelulaissa erityisesti ehkäisevällä lastensuojelulla on tärkeä varhaisen puuttumisen merkitys ja se koskee kaikkia kunnan viranomaisia. (Lastensuojelulaki 417/2007, 3 a §.) Lastensuojelua ei ole pelkästään sosiaalihuollon järjestämät lastensuojelulliset toimenpiteet, lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, vaan laki velvoittaa kaiken julkisen vallan toimimaan lapsen edun mukaisesti. Ehkäisevän lastensuojelun järjestäminen kuuluu kaikille lasten ja perheiden palveluja järjestäville tahoille kunnassa. Lapsen tai perheen ei tarvitse olla lastensuojelun asiakas saadakseen ehkäisevän lastensuojelun palveluja. Tärkeänä painopisteenä tulisi olla lapsen turvallinen kasvu, kehitys ja hyvinvointi sekä vanhempien tukeminen heidän kasvatustehtävässään erityisesti terveydenhuollossa, päivähoidossa, opetustoimissa ja nuorisotoimissa. (Räty 2010, 4.)

Lastensuojelulain mukaan ehkäisevä lastensuojelu on suunnitelmallista ja tavoitteellista lastensuojelun toimintamuotoa, jota on tehty aiemminkin, mutta uuden lain myötä ehkäisevä näkökulma on saanut vahvemman aseman. Ehkäisevä lastensuojelu haastaa kaikki yhteiskuntatoimijat lapsien hyvinvoinnin edistämiseen. Perhekeskeiset ja lapsilähtöiset palvelut, hyvä yhteistyö ja tiedonkulku eri toimijoiden välillä ja palveluprosessin tunteminen ovat tärkeitä niin, että lapsen etu toteutuisi parhaiten. Palveluja tulee järjestää ja kehittää niin, että lasten, nuorten ja perheiden omat mielipiteet tulee selvittää heiltä itseltään. Lapsen osallisuutta tulee korostaa. (<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/>, 2010.)

Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteet ja painopisteet tulee määritellä kunnan tai useamman kunnan yhteisessä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi laadittavassa suunnitelmassa, jonka Lastensuojelulain 12 § velvoittaa kuntia tekemään. Suunnitelman laatiminen ei ole ainoastaan sosiaalihuollon asia, vaan sen tekemiseen osallistuvat kaikki kunnan

hallinnon alueet. Suunnitelmassa tulee näkyä muun muassa kunnan tämänhetkinen tilanne lasten ja nuorten hyvinvoinnista, hyvinvointia edistävät ja ehkäisevät tekijät, lastensuojelun palvelut ja tarpeet ja näiden taloudelliset vaikutukset. Suunnitelmat tulee hyväksyä kunnanvaltuustoissa ja tarkistaa vähintään neljän vuoden välein ja ne on otettava huomioon koko kuntaa koskevassa taloussuunnittelussa. (Rätty 2010, 47–48.)

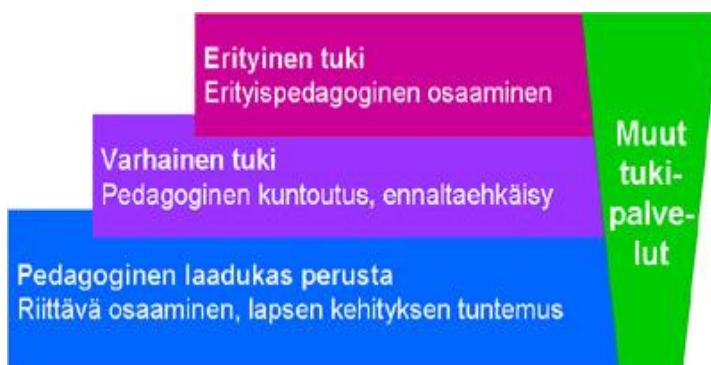
Lasten päivähoito on osa yhteiskunnan lapsiperheille tarjoamaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää, jolla on myös tärkeä ehkäisevän lastensuojelun merkitys. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan varhaiskasvatuksen arjessa lapsen tuen tarpeen eri vaiheissa. Toteuttaessaan perustehtävänsä päivähoito toimii ehkäisevänä lastensuojeluna tarjotessaan perheille tukea heidän kasvatustehtävänsä ja tukiessaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Perustehtävänsä ja yhteisen kasvatustehtävän toteuttamiseen päivähoiton henkilöstö tarvitsee yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta, vanhempien ja lasten huoltajien kanssa. Lapsen yksilöllisessä varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan lapsen hyvinvointia, kasvua ja kehitystä edistävät tekijät. (http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/, 2010.)

Ehkäisevä lastensuojelu päivähoitossa tarkoittaa varhaista ja erityistä tukea tarvitsevan lapsen aseman riittävää huomioon ottamista ja palvelujen saamista. Erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevasta lapsesta tulee hankkia alan erikoislääkärin tai muun asiantuntijan lausunto. Lapselle on tehtävä yhdessä perheen kanssa kuntoutussuunnitelma, jossa huomioidaan lapsen yksilölliset tarpeet, esimerkiksi mahdollinen avustajan tai lisähenkilökunnan palkkaamisen tai päiväkodin tilojen sopivuuden arviointi. (Rätty 2010, 4–5.)

Aiemmin päivähoitossa käytetyn erityispäivähoidon rinnalle ovat tulleet käsitteet varhainen ja erityinen tuki. Lapsen tarvitsema erityinen tuki tulisi järjestää siihen hoitopaikkaan, mihin hän menisi ilman tukeakin, niin sanotun inklusiivisen periaatteen mukaan. Varhaisella tuella on ennaltaehkäisevä ja riskitekijöitä tunnistava painotus. Lapsen tuki on yksilöllistä, päivittäisiin toimintoihin kuuluvaa laadukasta päivähoiton perustehtävää, jossa myös työyhteisö arvioi ja kehittää toimintatapojaan ja kasvatusympäristöään. (Heinämäki 2005, 8-9.) Nykyisin erityisen tuen tarvetta ei aina

voida määritellä lääketieteellisesti, vaan se yhä useammin johtuu lapsen sosiaalisten tai emotionaalisten taitojen kehittämistarpeesta tai perheen voimavarojen vähäisyydestä tukea lapsen kehitystä (Heinämäki 2004, 227–230).

Liisa Heinämäki (2005, 10, 64) on kuvannut (kuvio 1) varhaisen tuen rakentumista, jonka perustana on varhaiskasvatuksessa riittävä osaaminen ja lapsen kehityksen tunteminen. Varhainen tuki on vankkaa perusosaamista, mutta sisältää myös kuntoutuksellista ja ennaltaehkäisevää toimintaa. Erityinen tuki on hyvän perusosaamisen lisäksi varhaista tukea, mutta eritoten erityispedagogista osaamista yhdessä lapsen muiden tukipalveluiden kanssa. Erityispedagogista tukea päivähoidossa yleisemmin edustaa erityislastentarhanopettaja tai kiertävä erityislastentarhanopettaja (kelto), joka on mukana niin lapsen tuen tarpeen arvioinnissa kuin myös työntekijöiden ohjauksessa. Muita tukipalveluja voi olla mukana perusosaamisesta lähtien, mutta niiden määrä voi lisääntyä varhaisen ja erityisen tuen myötä.

KUVIO 1. Varhaista tukea lapselle - työvälineenä kehittämisvalikko (Heinämäki 2005).

Lastensuojelun keskusliiton ja sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestön Talentian tekemän kyselyn (2010) mukaan ehkäisevän lastensuojelun toteutumista päivähoidossa hankaloittivat monet asiat. Päivähoidon työntekijät kokivat roolinsa ehkäisevässä lastensuojelussa jäsentymättömäksi ja resurssit liian vähäisiksi. Myös koulutusta lastensuojelusta tarvittiin enemmän. Myös lastensuojelun näkökulmasta nähtiin, että peruspalveluissa tulisi olla enemmän osaamista lastensuojelusta. Päiväkodeissa kaivattiin konkreettista apua lastensuojelun asiantuntijoilta varhaisen tukemisen tilanteissa. Yhteistyö lastensuojelun kanssa koettiin vähäiseksi ja riittämättömäksi. (Paavola, Honkavaara, Muuronen, Mäkinen, Tolonen & Varsa 2010,

8, 10, 12.)

Toisaalta niin päivähoidossa kuin lastensuojelussakin aika- ja työntekijäresurssit hankaloittivat ja hidastivat ehkäisevän lastensuojelun toteutumista. Lastensuojelulain 12 §:n edellyttämä lasten ja nuorten hyvinvointia edistävä ja lastensuojelun järjestämistä ja kehittämistä ohjaava suunnitelma kunnissa nähtiin merkittävässä asemassa ehkäisevän lastensuojelun kehittämisessä. (Paavola ym. 2010, 16, 26.)

Vuoden 2008 lastensuojelulain uudistuksen jälkeen lastensuojeluilmoitukset päivähoidosta eivät olleet merkittävästi lisääntyneet (Paavola ym. 2010, 6). Lastensuojelullisen huolen puheeksi ottaminen koetaankin usein haastavaksi tehtäväksi päivähoidossa ja vaikka päivähoidossa tunnetaan perhe ja tavataan lähes päivittäin, ei perheen kotitilanne ole aina selvillä. Kun päivähoidossa huomataan laiminlyöntiä lapsen hoidossa ja kasvatuksessa, perheessä on väkivaltaa, runsasta päihteidenkäyttöä, vakavia mielenterveysongelmia tai lapsella on väsymystä, ahdistuneisuutta, pelkoa, levottomuutta tai muuta huolta herättävää käytöstä, tulee huoli ottaa puheeksi vanhempien kanssa ja tehdä lastensuojeluilmoitus. Vanhemmat saattavat peittää hyvin esimerkiksi alkoholiongelmansa eikä se tule esille päivähoidon henkilöstölle. Asian puheeksi ottaminen vanhempien kanssa ja lastensuojeluilmoituksen tekeminen mahdollistaa perheen tilanteen tarkemman selvityksen. (Huhtanen, 2004, 69.)

Ennalta ehkäisevien palvelujen monipuolisuus ja portaittaisuus ovat tärkeitä asioita. Matalan kynnyksen palvelut ja vertaistuki ovat osoittautuneet tehokkaiksi tukikeinoiksi, mutta näitä palveluja ei kaikissa kunnissa ole saatavana lainkaan. Tällaisia tukimuotoja ovat muun muassa lapsiperheiden kotipalvelu, neuvolan tai päivähoidon perhetyö ja vertaisryhmätoiminta. (Paavola ym. 2010, 15, 23.)

Päivähoiton perhetyötä kehitettiin vuosina 2001–2003 Turun seudulla toteutetussa Kasvuturve-projektissa. Tavoitteena oli ennalta ehkäisevä työ ja uusien työmenetelmien kehittäminen päiväkotiin vanhempien kasvatustehtävän tukemiseksi. Projektissa työskenteli kaksi työntekijää. Perheet hakeutuivat projektin piiriin muun muassa parisuhteen ongelmien, vanhempien päihdeongelmien, uusperheen perhesuhteiden tai lasten tapaamisiin liittyvien syiden vuoksi. (Lyyra & Salmela 2004, 18–23.) Myös Kieku-hankkeessa vuosina 2001–2004 Helsingin alueella kehitettiin päivähoiton

perhetyötä. Vanhemmat kokivat, että päiväkodin perhetyö oli turvallista. Sitä luonnehdittiin matalan kynnyksen tueksi, jossa perhetyön työntekijöiden läsnäolo koettiin tarpeellisena ja turvaa tuovana. Päiväkodin perhetyö voitiin nähdä perheiden vanhemmuutta vahvistavana ja varhaista tukea antavana toimintana, jossa asiakkaana oli koko perhe. (Kaukoluoto 2010, 196–199, Lyyra & Salmela 2004, 18–23.) Päivähoidon perhetyön myötä vanhempien luottamus päivähoitoa kohtaan lisääntyi ja vaikeistakin asioista oli helpompi puhua. Vanhemmat alkoivat paremmin tiedostaa omaa vanhemmuuttaan ja saivat siihen tukea sekä muilta vanhemmilta että päiväkodin työntekijöiltä. (Kaukoluoto 2010, 197.)

2.3 Varhainen puuttuminen vanhemmuuden tukena päivähoitossa

Varhainen puuttuminen on kirjattu tärkeänä periaatteena valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaperusteisiin (2005, 10). Varhaisella puuttumisella on suuri merkitys lasten ja perheen elämän erilaisissa riskitilanteissa. Ongelmien ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen on kirjattu myös niin päivähoito- kuin lastensuojelulakiinkin. Vanhemmilla tulee olla sellaiset olosuhteet ja edellytykset, että he voivat turvata lastensa tasapainoisen kasvun ja kehityksen.

Vanhemmuuteen kuuluvat sekä sisäiset että ulkoiset edellytykset. Vanhemmuuden ulkoiset edellytykset ovat aineellisia ja sisäiset henkisiä. Ulkoisia edellytyksiä ovat asianmukainen asuminen, vanhemmuudelle suotuisat työolot ja riittävä taloudellinen toimeentulo. Sisäisiä edellytyksiä ovat vanhempien kasvatustietoisuus, joka merkitsee ymmärrystä ja sitoutumista kasvatukseen. Myös vanhempien kasvatusasenteet ilmenevät sisäisinä edellytyksinä vanhemmuudessa. (Hämäläinen 1992, 37–39.)

Yhteiskunnan erilaisilla tukijärjestelmillä pyritään turvaamaan lasten tasapainoinen kehitys. Sisäisten edellytysten turvaamiseen tarvitaan vanhempien kohtaamista muun muassa keskustellen, neuvoen, opastaen, kuunnellen ja kannustaen. Vanhempien tukemisessa on tärkeää löytää ne pulmakohdat, mitkä uhkaavat lapsen tasapainoista kehitystä ja terveyttä. Tällaisia pulmakohtia ovat esimerkiksi vanhempien osaamisen, jaksamisen ja tahtomisen puute, joihin usein liittyy myös vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmia. Vanhempien tukemisessa tulee erityisesti huomioida lasten syrjäytymisen ehkäisy. Vanhempia tulisi auttaa tiedostamaan omat mahdollisuudet

lasten hyvinvoinnin ja tarpeiden turvaajana sekä tunnistaa omaa vanhemmuuttaan. (Hämäläinen, Pölkki & Vornanen 2001, 46–47.)

Varhaisen puuttumisen menetelmien pohja Suomessa on kansainvälinen, angloamerikkalaisessa sosiaalityössä niin sanottu *early intervention* ja brittiläisessä toiminnassa talonpoikaisjärjen ja terapeuttisten toimintatapojen käyttö. Näiden tavoitteena on suurin hyöty ja taloudellisuus sekä mahdollisimman hyvä riskien ehkäisy. Ongelmien ehkäisyä eli preventiota voidaan nähdä Suomessa Arvo Ylpön vuoden 1918 jälkeen kehittämässä neuvolatoiminnassa, joka vuosien saatossa teki Suomesta esimerkillisen maan lasten terveydenhoidon kannalta. Myös oppilashuolto on ollut merkittävää ennaltaehkäisevää toimintaa. (Satka 2010, 182–183.) Suomalaiseen lapsia, nuoria ja lapsiperheitä koskevaan hyvinvointipolitiikkaan kuului muun muassa taloudellis-sosiaalisiin rakenteisiin vaikuttaminen ja sosiaalisesti ennaltaehkäisevä toimintatapa. Rakenteellisilla muutoksilla, tulonsiirroilla ja palveluilla uskottiin olevan ennaltaehkäisevä merkitys ongelmien syntymisessä. (Harrikari 2008, 107.) 1990-luvulla säästötoimet ovat vaikeuttaneet niin neuvolan kuin oppilashuollonkin toimintaa ennaltaehkäisevässä työssä. Vuosituhannen vaihteessa preventiivisen ajattelun rinnalle tuli uusi käsite, varhainen puuttuminen, joka varsin nopeasti sai sijansa suomalaisessa sosiaalityössä. Varhainen puuttuminen toimenpiteenä on kirjattu myös vuoden 2008 lastensuojelulakiin. (Satka 2010, 184.)

Varhaisen puuttumisen ideaa Suomessa kehitti Varpu eli Varhaisen puuttumisen valtakunnallinen hanke vuosina 2001–2004 Sosiaali- ja terveysministeriön koordinoimana. Hankkeeseen osallistuivat keskeiset hallinnonalat ja lastensuojelun, päihde- ja mielenterveysalan järjestöt. Hankkeen keskeiset toimijat yhdistyivät Varpu-verkostoksi. Valtakunnallinen Varpu-verkosto on vuodesta 2004 lähtien tukenut varhaisen puuttumisen ajattelun ja käytäntöjen levittämistä. Asiakaslähtöiset ja kumppanuuteen perustuvat varhaisen puuttumisen käytännöt edistävät asiakkaiden kunnioittavaa kohtaamista ja osallisuutta omien asioidensa hoidossa. (<http://www.varpu.fi/varpu/varpu-verkosto>, 2011.) Hankkeella pyrittiin edistämään lasten ja nuorten kehitystä ja oikeuksia, mutta myös säästämään lasten ja nuorten ongelmien hoitokuluissa. Lasten ja nuorten kanssa perustyötä tekeville tahoille pyrittiin löytämään yhteisvastuullisia ja välittämiseen perustuvia puuttumisen menetelmiä ja välineitä. (Satka 2010, 186–187.)

Ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen sosiaalityön työorientaationa kattavat koko sosiaalityön kirjon. Aiemmin Stakes ja nyt THL ovat hankkeissaan nostaneet ihmisten läheisverkot yhteistyöhön asiantuntijuuden rinnalle. Yhteisvastuun periaate nousee tärkeäksi yhdistäväksi tekijäksi asiantuntijoiden ja avuntarvitsijan, lapsen tai perheen kanssa toimittaessa. Osallisuuden ja avoimuuden myötä jokainen toimija ottaa vastuuta omasta toiminnastaan. Kaste-ohjelma (2008–2011) ja Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma (2007–2011) ovat erityisesti huomioineet varhaisen puuttumisen näkökulman. (Kananaja, Lähteinen & Marjamäki 2010, 144–145.)

Varhaisen puuttumisen toiminnassa korostetaan varhaista avointa yhteistyötä palvelujen tarjoajien ja kansalaisten välillä. Varhainen puuttuminen pitäisi olla toimintaa mahdollisimman varhain, mahdollisimman avoimesti ja mahdollisimman hyvässä yhteistyössä ongelmatilanteiden ehkäisemiseksi. Olennaista on toimia silloin, kun mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja on runsaasti. Varhainen puuttuminen on varhaista vastuunottoa omasta toiminnasta toisten tukemiseksi. Varhaisen puuttumisen menetelmissä edistetään psykososiaalisten palveluiden ja asiakkaiden varhaista avointa yhteistyötä. Tärkeitä ovat dialogiset ja verkostomaiset palvelurakenteet sekä yhteistyömenetelmät. Kehitetyt dialogiset menetelmät ovat voimavarakeskeisiä ja vuoropuheluun perustuvia. Ne tähtäävät erityisesti huolen varhaiseen puheeksi ottamiseen sekä asiakkaan, läheisten ja työntekijöiden avoimeen ja osallistavaan yhteistyöhön. (<http://groups.stakes.fi/VERK/FI/Varpu/index.htm>, 2011.)

Varhaisella puuttumisella pyritään sekä ennaltaehkäisemään ongelmia että korjaamaan niitä. Päivähoidolla on ennaltaehkäisevä ulottuvuus lapsen hoidossa, kasvatuksessa ja opetuksessa. Päivähoito mahdollistaa vanhempien työssäkäynnin ja toimii samalla taloudellisten ongelmien ennaltaehkäisijänä. Erityisen tuen tarpeen havaitsemisella ja siihen puuttumisella on korjaava ulottuvuus. Puuttumista edellyttää jokin viesti lapsen kehityksessä, käyttäytymisessä tai olemuksessa. Tällaisiin huolia aiheuttaviin viesteihin on Varpu-hankkeessa kehitetty huolen vyöhykkeistö -menetelmä. Lapsi- ja perheperustainen työtapo ovat keskeisiä ideoita varhaisessa puuttumisessa. Perustana on aito, avoin ja vanhempia arvostava yhteistyö, joka parhaimmillaan vahvistaa vanhempien voimavaroja. Yhteistyön muodostavat erilaiset yhteistyön tahot ja perheen ja vanhempien asiakkuus. Avoin vuorovaikutus ja kasvatuksellinen kumppanuus ovat yhteistyön lähtökohtia. (Huhtanen 2004, 45–46, 75.)

Varhaisen puuttumisen käsitettä on kritisoitu siitä, jääkö lapsen etu taloudellisuuspyrkimysten alle (Satka 2010, 217–218) tai riskipolitiikaksi, jolla ammattilaisia oikeutetaan puuttumaan lasten ja perheiden asioihin (Harrikari 2008, 123). Vaikka varhaisen puuttumisen menetelmiä on arvosteltu, on sen päällimmäisenä tavoitteena kuitenkin aina yhteistyö vanhempien kanssa. Varhaisen vaikuttamisen käsite antaa ajattelutavasta myönteisen mielikuvan. (Koivunen 2009, 160–161.) Eeva Kaukoluodon (2010, 217) mukaan taas varhaisen tuen käsite on asiakaslähtöisempi ja avoimempi kuin puuttumisen käsite, jossa painottuu hallinto- ja asiantuntijalähtöisyys. Varhainen puuttuminen nähtiin tärkeäksi ennaltaehkäiseväksi työksi päivähoidossa (Holappa & Hyttinen 2010, 64). Maija Koivulan (2004, 97) mukaan päivähoitolaisten vanhemmat toivoivat, että lasta koskeva huoli otettaisiin mahdollisimman avoimesti ja suorasti esille. Puheeksi otossa tulisi huomioida vastaanottava vanhempi ja tilanne, keskustelulla tulisi olla oikea aika ja rauhallinen paikka. Vanhempien mielestä oli tärkeää, että perhettä tai lasta koskevista asioista kysytään ensin heiltä itseltään ennen kuin asiaa viedään eteenpäin.

Johanna Hurtig (2003, 192–195) on väitöstudkimuksessaan ”Lasta suojelemissa” tutkinut lapsen paikan rakentumista perhetyön käytännöissä. Hän on puolestaan todennut, että lastensuojelussa lapsen auttamiseen tarvitaan usein monen tahon huolenilmaisu ennen kuin tilanteeseen puututaan. Tuki ja apu lapselle ja perheelle saattaa olla monitahoista ja päällekkäistä, mutta siltikään lapsen tilanteeseen ei tule parannusta. Hän näkee tähän useita syitä. Auttaminen on usein hyvin perhekeskeistä ja lapselle läheisiä suhteita painotetaan. Toisaalta myös suurin huoli uhkaa usein lasta läheisten taholta, jolloin tarvitaan varhaista puuttumista. Auttamisessa luotetaan siihen, että lapsi saa avun, kun vanhempia autetaan ja luodaan heihin hyvä, neutraali yhteistyösuhde ilman moralisointia. Lapsi jää tällaisessa työskentelyssä avuntarpeineen taka-alalle. Lapsen suojelun sijasta suojellaan sitä vuorovaikutussuhdetta, jossa aikuiset työskentelevät. Nykyiset lastensuojelun organisoimisen muutokset, joissa korostuu palvelu ja ostopalvelut, ovat hämärtäneet lastensuojelun yhteiskunnallista merkitystä ja velvoittavuutta, mutta eivät ole lisänneet kunnallisen lastensuojelun resursseja. Jotta lapsen läsnäolo lastensuojelussa toteutuu, tulee työntekijän tietää tehtävänsä ja toimia lapsen edun mukaisesti. Lapsen tulee saada itse kertoa omat näkemyksensä ja kokemuksensa. Jos lapsen hyvinvointi ei toteudu eikä ole etusijalla lastensuojelussa, tulee työntekijän pohtia, ovatko käytetyt menetelmät lapsilähtöisiä vai tulisiko ne

arvioida uudelleen. Auttamistyön tekemisen tapa, palvelutuotteen markkina-arvo ja vanhempien yksilöoikeudet eivät saa ohittaa lapsen etua.

Anja Rantalan (2002, 78–82) on tutkimuksessaan tarkastellut ammatti-ihmisten työskentelyä alle kouluikäisten erityistä tukea tarvitsevien lasten ja heidän perheidensä kanssa päivähoidon, lastenneuvolatyön, sosiaalityön ja terapiatyön näkökulmasta. Tutkimuksen viitekehyksenä on ollut ekokulttuurinen teoria ja perhekäsitys. Toiminnan lähtökohta on ollut erilaisia perheitä ja heidän tarpeitaan kunnioittava, perhekeskeinen ja moniammatillinen työ päivähoidon, neuvolan, sosiaalityön ja terapiatyön palvelujärjestelmässä. Tavoitteena on ollut tukea perheen valtaistumista ja selviämistä arjesta. Kyselyyn osallistuneet työntekijät ovat työskennelleet alle kouluikäisten kehityksestä viivästyneiden, vammaisten tai lastensuojelua tarvitsevien lasten ja perheiden kanssa.

Perheen asiantuntijuus ja päätöksen teko perhekeskeisen työskentelyn piirteinä eivät korostuneet. Tutkimuksen päivähoitoryhmässä perheen asiantuntijuus korostui kuitenkin enemmän kuin muissa ryhmissä. Päivähoidossa käytettiin myös enemmän perhekeskeisyyteen liittyviä käsitteitä, kuten yhteistyökumppani ja perheiden kanssa tehtävä yhteistyö. Muissa tutkimuksen ryhmissä puhuttiin käsitteillä asiakas ja vanhempien ohjaus. Eri ammattiryhmien välistä yhteistyötä oli vähän, yleensä silloin, kun lapsella ja perheellä ilmeni ongelmia. Työntekijät toivoivatkin lisäkoulutusta moniammatilliseen yhteistyöhön. (Rantala 2002, 182, 184.)

Perhekeskeistä työtä hankaloittivat eniten järjestelmään ja työhön liittyvät tekijät, kuten työntekijä- ja aikapula sekä perheisiin liittyvät tekijät. Perhekeskeisen työn onnistumista edesauttoivat hyvät vuorovaikutustaidot ja kyky saada vanhempien luottamus. Sosiaalityön ryhmässä perhekeskeistä työtä hankaloitti vanhempien voimavarojen vähäisyys sekä kiinnostuksen ja luottamuksen puuttuminen yhteistyöstä. Tämä ajateltiin johtuvan lastensuojelutyön luonteesta, koska perheet usein joutuvat siihen vastentahtoisesti. Tässä tutkimuksessa korostuivat hyvät yhteistyötaidot perheiden kanssa tärkeiksi ammatilliseksi osaamiseksi. Työntekijät kuitenkin kokivat, että he eivät osanneet sitä riittävän hyvin vaan kaipasivat lisä- ja täydennyskoulutusta. (Rantala 2002, 178–180.) Johanna Hurtigin (2003, 163) perhetyötä koskevassa tutkimuksessa perhelähtöiset toimintamallit sen sijaan jättivät usein lapsen perheen

sisälle, jolloin heidän tarpeitaan on vaikea erottaa aikuisten tarpeista. Lapsen oikeus näyttäytyi oikeutena vanhempisiin ja perhe-elämään. Perheen auttamisessa uskottiin myönteiseen keskusteluun ja tukemiseen, lasten tilanteen konkreettista muuttumista havaittiin vasta, kun vanhemmat eivät ollenkaan pystyneet huolehtimaan lapsistaan.

Varhaisen puuttumisen tueksi on kehitetty useita asiakasta kunnioittavia ja yhteistyötä tukevia, dialogisia menetelmiä. Menetelmät ovat asiakaslähtöisiä; asiakkaan kuulluksi tuleminen varmistetaan, voimavara- ja ratkaisukeskeisiä sekä myönteiseen vuoropuheluun kannustavia. Tällaisia työvälineitä ja menetelmiä ovat ennakoitdialogit, huolen vyöhykkeistö, huolen puheeksiottaminen, hyvien käytäntöjen dialogit ja läheisneuvonpito. (<http://www.varpu.fi/varpu/tyovalineita>, 2011.) Ennakointidialogien tavoite on selkeyttää eri tahojen yhteistyötä ja avartaa toimintamahdollisuuksia. Ennakointidialogeissa käytetään ulkopuolisia menetelmään koulutettuja palaverin vetäjiä, verkostokonsultteja. Huolen puheeksiottaminen on tapa ottaa hankala asia puheeksi asiakasta kunnioittaen ja tukea tarjoten. Sen avulla työntekijä pystyy jäsentämään omia työskentelysuhteitaan ja niihin liittyvää huolta. Huolen puheeksiottaminen helpottaa ja varhaistaa huolen esille ottoa ja parantaa asiakasyhteistyötä. Hyvien käytäntöjen dialogeissa tavoitteena on, että työntekijät tulevat tietoisemmiksi omasta ja yhteisön ns. hiljaisesta tiedosta, työkäytäntöjensä toimivista puolista ja jakavat ja kehittävät työkäytäntöjä yhdessä. Läheisneuvonpito on menetelmä, jossa vahvistetaan lastensuojelun asiakkaan ja hänen lähipiirinsä asemaa ja voimavaroja oman asiansa selvittämisessä ja ratkaisemisessa. (<http://info.stakes.fi/verkostomenetelmat/FI/index.htm>, 2007.)

Huolen vyöhykkeistö on yksi varhaisen puuttumisen menetelmä avoimeen yhteistyöhön lasten ja perheiden kanssa. Menetelmän on kehittänyt tutkimusprofessori Tom Erik Arnkil ja kehittämisspäällikkö Esa Eriksson. Huolen vyöhykkeiden kehittäminen alkoi 1990-luvun lopulla Palmuke-projektissa, joka toteutettiin Hämeenlinnassa ja Raisiossa. Palmuke-projekti tarkoitti palvelurakenteen muutosta ja henkilöstön kehittämistä, miten lasten, nuorten ja perheiden verkostoissa voidaan toimia yhdessä. Vuonna 2001 Varpu -hankkeen eli varhaisen puuttumisen valtakunnallisen hankkeen myötä huolen vyöhykkeistöä kehitettiin lisää ja järjestettiin menetelmä- ja kouluttajakoulutuksia. (Erikson & Arnkil 2009, 3.)

Huolen vyöhykkeistö on tarkoitettu apuvälineeksi työntekijälle kartoittamaan oman huolen paikkaa lapsesta tai nuoresta. Vyöhykkeistön avulla työntekijä ottaa huolensa lapsesta tai nuoresta kunnioittavasti puheeksi perheen kanssa. Työntekijä ja vanhemmat pyrkivät yhdessä löytämään keinoja, joilla huolen voisi poistaa. Teoreettisena lähtökohtana huolen puheeksiotolle ovat subjektiivinen huoli, ennakointi, tuki ja kontrolli sekä dialogisuus. Kun jokin asia alkaa huolestuttaa työntekijää suhteessa lapseen, hän miettii, miten huoli vaikuttaa lapsen tulevaisuuteen. Työntekijän huoli koskee myös sitä, miten hän itse voi vaikuttaa huolen hälventymiseen. Lapsen tai nuoren verkostoissa työskentelevillä eri ihmisillä saattavat huolet liittyä erilaisiin asioihin. Huolen kokeminen subjektiivisena, työntekijän omana huolena, tuotuna yhteiseen keskusteluun, avaa näkemään lapsen tilanteen eri näkökulmista. Tiedolla vuorovaikutuksen sisältä, niin sanotulla kontaktitiedolla, saadaan yhteinen ymmärrys lapsen tilanteesta. (Erikson & Arnkil 2009, 4, 12, 20–21.)

2.4 Päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena

Lastensuojelulaki velvoittaa sosiaalihuollon toimielintä ryhtymään avohuollon tukitoimiin viipymättä, jos kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä; taikka jos lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään (Lastensuojelulaki 417/2007, 34 §). Avohuollon tukitoimia myönnettäessä lapsella tai perheellä on lastensuojelun asiakkuus. Lapselle on tällöin tehtävä asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelman voi jättää tekemättä, jos lapsi tai perhe vain tilapäisesti tarvitsee lastensuojelun tukea. Lastensuojelun toimenpiteissä tulee aina ottaa huomioon hienovaraisuus ja avohuollon tukitoimet ensin. Avohuollon tukitoimet tulee aina järjestää yhteistyössä vanhempien ja huoltajien kanssa vapaaehtoisuuteen perustuen, mutta myös tuensaajien omaa osallistumista korostaen. Mikäli lapsen etu sitä vaatii tai huostaanoton edellytykset täyttyvät, ei huostaanottoa saa siirtää avohuollon tukitoimilla. Subjektiivisia lastensuojelulain mukaisia avohuollon tukitoimia ovat toimeentulon ja asumisen turvaaminen. Kunnalla on velvollisuus korjata perheen puutteelliset asumisolot tai myöntää harkinnan mukaan toimeentulotukea lastensuojeluperheen tukemiseksi tai lastensuojelutarpeen ehkäisemiseksi. Tällöin työntekijää eivät sido kunnan määrärahat tai toimeentulotuen normi. (Räty 2010, 235, 260–263.)

Vuoden 2011 lastensuojelulakiin tulleen muutoksen myötä kunnan on järjestettävä

lastensuojelun asiakkaille ne sosiaalihuollon palvelut, jotka lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on asiakassuunnitelmassa arvioinut välttämättömiksi lapsen tai nuoren terveyden tai kehityksen kannalta. Tällaisia tukitoimia ovat lastensuojelulain 36 § mukaiset yleiset sosiaalipalvelut kuten päivähoito, kotipalvelu, toimeentulotuki ja ehkäisevä toimeentulotuki. (Lastensuojelulaki 417/2007, 36 §.)

Lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen asema tulee huomioida erityisesti palveluita myönnettäessä, jolloin hänen tulee esimerkiksi saada päivähoitopaikka ilman jonotusta (Räty 2010, 5). Lisäksi kunnan on järjestettävä tarvittaessa lapsen ja perheen tuen tarpeisiin perustuva asiakassuunnitelma huomioon ottaen lastensuojelun avohuollon tukitoimia. Tällaisia ovat muun muassa erilaiset sosiaalityöntekijän tekemät ohjaus- ja neuvontapalvelut, perheneuvola, sovittelumenettely tai sosiaalipäivystyspalvelut. Lasta ja perhettä voidaan tukea taloudellisesti harrastuksissa ja koulunkäynnissä. Tukihenkilön tai -perheen järjestäminen, vertaisryhmätoiminta, loma- ja virkistystoiminta, perhetyö ja perhekuntoutus koko perheelle perhe- tai laitoshoitoon voivat olla lasta ja perhettä kuntouttavia avohuollon tukitoimia. (Lastensuojelulaki 417/2007, 36 §.)

Asiakassuunnitelmassa määritellään, mitä tavoitteita kohti tukitoimilla pyritään, miten niitä arvioidaan ja milloin. Suunnitelmassa tulisi myös arvioida lapsen etu ja eri toimenpiteiden vaikutus lapsen kasvuun ja kehitykseen. Jos päivähoitoa järjestetään avohuollon tukena, tulee asiakassuunnitelmassa huomioida lapsen erityistarpeet lastensuojelun näkökulmasta. (Räty 2010, 234, 266.)

Päivähoidon merkitys lastensuojelun avohuollon tukitoimena on tullut yhä tärkeämmäksi. Päivähoidon perushoito, strukturoitu toiminta ja turvalliset aikuiset antavat monelle lastensuojelun avohuollon lapselle tasapainoisen lähtökohdan kasvuun. Päivähoidon tavoitteena on poistaa eriarvoisuutta, jota vanhempien puutteellinen kasvatuskyky saattaa aiheuttaa. Päivähoito myös edistää lapsen pärjäämistä koulumaailmassa havaitsemalla oppimisvaikeudet mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Koivunen 2009, 16.)

Perheiden erilaiset tarpeet ja tilanteet vaihtelevat ja tuovat samalla haastetta yhteistyölle. Kun lapsi on sijoitettu päivähoidon lastensuojelun tukitoimena, päivähoidon, perheen ja

lastensuojelun yhteistyön merkitys korostuu. Vanhemmat saattavat tuntea syyllisyyttä, jos eivät pysty osallistumaan päivähoiton asettamiin yhteistyön tavoitteisiin. Tällaisia voivat olla esimerkiksi toiminnalliset tapahtumat päiväkodissa. Tällaisessa tilanteessa vanhempien sitoutuminen ja kumppanuus eivät vahvistu. Haasteellisia tilanteita yhteistyössä aiheuttavat myös kriisitilanteet perheissä, esimerkiksi avioero. Jos päiväkodin henkilöstön arvot eivät kohtaa perheen arvoja ja valintoja, voidaan yhteistyössä joutua vaikeuksiin. (Tiilikka 2005,173.)

Aila Tiilikan (2005, 173, 187) tutkimuksessa haastatellut äidit kuitenkin kokivat juuri perheen kriisitilanteissa kumppanuutta ja tunsivat saaneensa erityisesti tukea vanhemmuudelleen. Perhelähtöinen toimintatapa yhdisti vanhemmilta saatua tietoa, lapsen havainnointia sekä vanhempien toiveiden ja arvovalintojen kuulemistä. Näin pystyttiin tarjoamaan lapselle turvallinen ja pysyvä kasvuympäristö huomioiden perheen erityinen tilanne. Perheen kriiseissä koettu vanhemmuuden tuki ja kumppanuus tai niiden puuttuminen korostuivat erityisesti. Vanhemmille lapsen hyvinvointi, mutta myös oman vanhemmuuden toteuttaminen herkässä tilanteessa olivat tärkeitä. Vanhemmat halusivat itse olla mukana määrittelemässä lapsen ja perheen tuen tarpeita.

Eeva-Leena Onnismaa (1999, 61) nostaa tutkimuksessaan esille laadukkaan perushoidon, työntekijöiden motivoituneisuuden ja ammattitaidon sekä onnistuneen verkostotyön tärkeiksi mahdollisuuksiksi tehdä sellaista lastensuojelun avohuollon työtä, jossa vanhemmat ovat keskeisessä asemassa. Vanhempien kasvatustyön tukeminen päivähoitossa on kuuntelua, keskustelua, tiedonantoa ja vertaistukea. Moniammatillinen verkosto, jossa jokainen tietää tehtävänsä, tukee päivähoiton ja lastensuojelun välistä yhteistyötä sekä vanhempia heidän kasvatustehtävässään.

Anna Kainulainen (2007, 71, 73) on pro gradu-tutkielmassaan selvittänyt lastensuojelun ja päivähoiton prosessia avohuollon tukitoimien alkaessa sekä moniammatillisuuden merkitystä siinä. Päivähoiton ja lastensuojelun eri näkemykset tukitoimen aloittamisen syistä vaikuttivat yhteistyön laatuun. Lastensuojelun työntekijät painottivat yhteistyössä ammatillista suhtautumista, kun taas päivähoiton työntekijät painottivat arvostavaa, kunnioittavaa ja yksilöllistä suhtautumista perheen tilanteeseen. Päivähoiton työntekijät näkivät tärkeimpänä roolinaan perustuksen tekemisen (Vrt. Alanko 2003, Onnismaa 1999). Yhteistyö, jossa perhe on keskiössä, nähtiin eri toimijoiden kesken tärkeänä.

Tutkimuksen aikana käyttöön otettu yhteistyölomake selkeytti eri toimijoiden näkökulmia. Yhteistyölomakkeen käyttöä päivähoidon, perheen ja lastensuojelun välillä on kehitetty myös Jyväskylässä Askelittain ja yhdessä oppien - hankkeessa vuosina 2008–2009 (Korkalainen & Latvala 2009, 27).

Lastensuojelun avohuollossa kirjattu tieto on usein puutteellista eikä sen käytäntöä ole erityisesti määritelty. Luottamuksellisessa asiakassuhteessa tieto rakentuu prosessimaisesti, mitä ei niinkään tapahdu tietojärjestelmissä. (Huuskonen, Korpinen & Ritala-Koskinen 2010, 343.) Lastensuojelun avohuollon, päivähoiton ja perheiden välisessä yhteistyössä yhteiset tavoitteet ja sopimukset sekä niiden kirjaukset ovat vielä täsmentymättömiä. On tärkeää, että kaikki osapuolet tietävät, että päivähoito on myönnetty lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Silloin myös päivähoiton merkitys ja sisältö tulisi yhdessä arvioida. Yhteistyön haasteena erilaisissa muuttuvissa tilanteissa on tarpeellinen ja lapsen edun mukainen tietojen vaihto eri työntekijöiden kesken. Tietojen vaihdon tulisi aina tapahtua mahdollisimman avoimesti yhteistyössä perheen kanssa. Lähtökohtana on perheen suostumus Sosiaalihuollon asiakaslain mukaisesti. Lastensuojelun avohuollon, päivähoiton ja perheiden yhteistyön parantamiseksi ja tiedonsiirron helpottamiseksi on Jyväskylässä kehitetty vuonna 2004 yhteistyölomake. Lomakkeelle kirjataan yhteisesti sovitut tavoitteet, odotukset ja menettelytavat kaikkien osapuolien näkökulmasta. Suunnitelma kopioidaan kaikille osapuolille. Lapsen kehityksen ja hoidon kannalta tärkeät tiedot siirtyvät avoimesti yhteistyössä vanhempien kanssa. Vanhempien osallisuus lisääntyy ja mahdollistaa hyvän pohjan yhteistyölle. (Kääriäinen, Leinonen & Metsäranta 2007, 41–45.)

Moniammatillisen yhteistyön sujuvuus ja joustava tiedonkulku lastensuojelusta päivähoitoon on tärkeää. Pääasiassa yhteistyö koettiin hyvänä, mutta haasteena pidettiin ajan puutetta ja työn resursseja. (Holappa & Hyttinen 2010, 64–66.) Päivähoidon henkilöstö odotti lastensuojelulta enemmän tietoa lapseen liittyvistä asioista päivähoiton kannalta. Tämä tuli esille myös Eeva-Leena Onnismaan (1999) sekä Merja Kamisen ja Tiina Pakkalan (2007) tutkimuksissa. Päivähoitoon tarvittaisiin myös enemmän erityistyöntekijöitä, kuten kiertäviä lastentarhanopettajia ja perhetyöntekijöitä. Päivähoidon työntekijöillä oli halu työskennellä lastensuojeluperheiden kanssa, vaikka he kokivat sen haastavana ja halusivat siihen enemmän koulutusta. Yhteistyö lastensuojelun ja päivähoiton välillä koettiin pääasiassa hyväksi. Hankaluutta aiheutti

sosiaalityöntekijöiden suuri vaihtuvuus. (Kanth & Schlobohm 2008, 61–63.)

Lastensuojelun sosiaalityö onkin monisäikeistä, lainsäädännön, toimintakäytäntöjen ja asiakastietojärjestelmien hallitsemista, vaihtuvien työntekijöiden ja muuttuvien asiakkuuksien työkentällä (Huuskonen ym. 2010, 319–320). Sosiaalityön arkea ja dokumentointia ohjaavat useat lait, jotka turvaavat yksityishenkilöiden ja viranomaisten luottamukselliset suhteet ja lisäävät yksityisyyden suojaa (Kääriäinen ym. 2007, 13).

Lastensuojelulaki velvoittaa lastensuojelun työntekijää kirjaamaan lasta ja nuorta koskevat lastensuojelutoimenpiteiden järjestämiseen vaikuttavat tiedot sekä toimenpiteiden suunnittelun, toiminnan ja seurannan kannalta tarvittavat tiedot. Kirjaaminen tulee aloittaa heti, kun lastensuojeluasia on tullut vireille eli hakemuksesta tai kun sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä on vastaanottanut pyynnön lastensuojelutarpeen arvioimiseksi tai lastensuojeluilmoituksen tai muutoin saanut tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 26, 33 §.) Asiakirjojen laatiminen on tärkeää oikeusturvan ja luottamussuhteen kannalta viranomaisen ja perheen välillä. Asiakirjamerkinnot ovat pohjana lastensuojelun tarvetta ja tukitoimia arvioitaessa ja järjestettäessä ja erityisesti huostaanottotilanteissa. Dokumentointi on kiinteä osa lastensuojelutyötä. Asiakirjojen kirjoittaminen ohjaa ja palvelee työntekijää lastensuojelulain mukaisessa päätösten valmistelussa ja toimeenpanossa. Asiakirjat ovat myös suunnittelun, toteutuksen ja seurannan välineitä. (Räty 2010, 249.)

3 KASVATUSKUMPPANUUS

3.1 Valistaminen, kasvatus, kasvatuskumppanuus

Eri aikoina yhteiskunnassamme päivähoidon ja perheen välistä yhteistyötä on kuvattu vanhempien valistamiseksi, vanhempainkasvatukseksi, kotien kasvatustyön tukemiseksi tai vanhempien vaikuttajuudeksi (Kekkonen 2012, 33). Työntekijöiden näkemys lapsesta, perheestä ja omasta asiantuntijuudesta määrittävät siitä, onko yhteistyö

asiantuntijalähtöistä (professional), perheitä tukevaa (family allied), perhekeskeistä (family focused) vai perhelähtöistä (family centered) (Dunst ym., 2002, 223). Marjatta Kekkonen (2012, 38, 41) luonnehtii yhteistyötä myös lapsilähtöiseksi, jossa lapsi nähdään tärkeimpänä yhteistyön kohteena. Hän puhuu myös kotilähtöisyydestä, jolla hän tarkoittaa kotia kasvatusyhteistyön paikkana. Kodissa voidaan pitää esimerkiksi lapsen päivähoidon aloituskeskustelu. Tämä on kuitenkin vielä melko harvinainen käytäntö.

Unescon raportissa ”Working together” on ensimmäisen kerran ammattilaisten ja vanhempien välinen yhteistyö luonnehdittu *kumppanuudeksi (partnership)*. Suomessa kumppanuusajatus on vähitellen laajentunut erityisvarhaiskasvatukseen ja sitä kautta varhaiskasvatukseen 2000-luvulla. (Kekkonen 2012, 30.) Myös The European Early Promotion-projekti, joka Suomessa tunnetaan nimellä Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen lasten neuvolatyössä, on edistänyt kumppanuusajatuksen laajenemista. Sairaiden ja vammaisten lasten, ja heidän vanhempien kanssa tehtävässä hoitotyössä varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen on tärkeää. Vuorovaikutussuhteessa painottuu voimavarakeskeinen ajattelutapa. Vähitellen kumppanuusajatus on koulutusten myötä levinnyt muidenkin lasten kanssa työtä tekevien keskuuteen. (Davis, 2003, 3.) Erilaisissa ammatillisissa vuorovaikutussuhteissa kumppanuus saa erilaisia merkityksiä. Liike-elämän muodolliset neuvottelukumppanuudet ovat vastakohta esimerkiksi päivähoidon työntekijöiden ja lasten sekä perheiden kanssa muodostuvalle läheiselle, luottamukseen ja emotionaalisuuteen perustuvalle kumppanuudelle. (Goldberg & Comins 2001, 263.)

Davisin (2003, 42–44) kumppanuusmallissa keskeisinä ovat läheinen yhteistyö, yhteiset tavoitteet, täydentävä asiantuntijuus, kunnioitus, neuvottelemine, kommunikaatio, rehellisyys ja joustavuus. Mitä läheisempi yhteistyö kumppaneilla on, sen paremmin myös yhteisesti asetettuihin tavoitteisiin päästään. Vanhempien asiantuntijuus lapsesta ja itsestään yhdistettynä työntekijän asiantuntijuuteen esimerkiksi sairaudesta, ovat välttämättömiä kumppanuussuhteelle. Kun tämän hyväksyy, syntyy suhteessa kunnioitus. Kunnioitus vanhempia kohtaan ilmenee hyväksymällä heidän tunteensa, tavoitteensa tai sen, kun he ovat eri mieltä tai tuntuvat hankalilta. Ristiriitatilanteissa tulisi löytää neuvotteleva ja vanhempia arvostava ratkaisutapa. Kumppanuussuhde vaatii myös hyviä kommunikaatiotaitoja, oikeita olosuhteita, jolloin vanhemmat

pystyvät ilmaisemaan itseään, kuuntelemaan, tulkitsemaan ja antamaan asianmukaisia vastauksia. Rehellisyys ja avoimuus kumppanuussuhteessa sallivat myös kielteisen informaation. Perhe-elämän monimuotoisuus ja vaihtelevuus vaatii lisäksi joustavuutta kumppanuussuhteeseen. Kumppanuussuhteessa vanhemmille pyritään luomaan kuulluksi tulemisen ja osallisuuden kokemus ja sen myötä tietoa ja voimavaroja toimia lastensa hyvinvoinnin parhaaksi.

Kasvatuskumppanuus käsitteenä on sisältynyt vuonna 2002 Valtioneuvoston periaatepäätökseen varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista ja myöhemmin vuoden 2005 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (Kaskela & Kekkonen 2006, 4). Kasvatuskumppanuudella luodaan lapsen kasvu- ja kehitysympäristöön vuorovaikutuksellinen ja luottamuksellinen yhteistyö, jossa lapsen ja vanhempien osallisuus, kuuleminen, kunnioitus ja dialogisuus ovat keskiössä. Kasvatuskumppanuuden lähtökohtana on Lapsen oikeuksien sopimuksen (1989) edistäminen perheen ja palvelujen välisessä yhteistoiminnassa. Vanhemman tai lapsen huoltajan tieto ja tuntemus lapsesta tulee olla ammattilaisten työn perusta. Lapsen kokemusten kuulemisen kehittäminen niin kotona kuin päivähoitossa tai muissa lapsen kasvuympäristöissä antaa syvemmän käsityksen lapsesta. Lapsen huolenpito, etu ja oikeuksien edistäminen toteutuu päivähoiton henkilöstön ja vanhempien kanssa yhteisvastuullisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.)

Lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen kehittyminen on ensiarvoisen tärkeää. Kasvatuskumppanuuden yhtenä tavoitteena on vahvistaa tätä suhdetta. Tähän lapsen ja vanhemman välisen tunnesuhteen kannatteluun päivähoiton ammattilaiset tarvitsevat tietoa kiintymyssuhteen merkityksestä ja kykyä kuulla vanhempien kokemuksia. Päivähoidon aloitus ja lapsen ero vanhemmasta päivän ajaksi on lapselle aina haastava kokemus. On normaalia, jos lapsi tuntee ikävää, mutta hän tarvitsee myös luottamuksen siihen, että vanhempi tulee hänen luokseen takaisin. Työntekijän rooli läsnä olevana, turvallisena aikuisena ja lapsi-vanhempi-suhteen myönteisenä vahvistajana on tärkeä. Lapsen havainnointi ja sensitiivinen kohtaaminen auttavat näkemään tuen tarpeet mahdollisimman varhain. (Kaskela & Kekkonen 2006, 23.)

Kasvatuskumppanuuteen sisältyy keskusteluja arvoista, näkemyksistä, asenteista ja vastuista vanhempien ja muiden lapsen kasvatukseen osallistuvien tahojen kanssa sekä

myös konkreettisista käytännön toimista. Ammattihenkilöstöllä on ensisijainen vastuu kasvatuskumppanuuden toteutumisessa. Vanhemmille järjestetään mahdollisuuksia kasvatuskeskusteluihin paitsi oman lapsen osalta myös yhdessä muiden vanhempien ja koko henkilöstön kanssa. Henkilöstön tulee huomioida vanhemmat yksikkökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laadinnassa ja arvioinnissa. Kasvatuskumppanuuden yhtenä tavoitteena on myös edistää vanhempien keskinäisen yhteistyön muotoja ja tapoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31–32.)

Kristiina Huhtanen (2004, 37) on määritellyt kasvatuskumppanuuteen kuuluvaksi perustaksi tiedon, valinnanvapauden, osallistumisen, vuorovaikutuksen, tiedon jakamisen ja vertaisryhmät. Vanhempien tulee saada tietoa varhaiskasvatuspalveluista ja niiden sisällöistä, jolloin vanhemmat voivat valita lasta parhaiten palvelevan toimintaympäristön. Kasvatuskumppanuudessa vanhempien ja päivähoiton henkilöstön asiantuntijuus lapsesta yhdistyy. Vanhempien osallistumista päivähoiton toimintaan ja vertaistoiminnan luomiseen kannustetaan.

Aina kodin ja päivähoiton näkemykset eivät kohtaa toisiaan. Kodin ja päivähoiton arvomaailman yhdistämiseen tulisi löytää keinot niin, että jokainen voisi säilyttää omat arvonsa kunnioittaen ja hyväksyen muiden arvomaailman. Usein silloin, kun kyseessä on erityislapsen tarpeet, voi vanhempien olla vaikeaa hyväksyä arvioivaa palautetta lapsestaan. Varhaisen tuen painottaminen, oikeiden tukitoimien ja lapsen vahvuuksien löytäminen yhdessä vanhempien kanssa lapsen edun vuoksi on tärkeää. Vanhempien tulee saada kokemus siitä, että heidän tietämys lapsesta on ensiarvoista ja sellaista, mitä muilla ei ole. Erityislapsen vanhempia auttaa usein tieto siitä, että on muitakin perheitä, joilla on samankaltaisia ongelmia. Monet järjestöt ottavat myös osansa kasvatuskumppanuudesta ja tekevät merkittävää ennaltaehkäisevää ja korjaavaa työtä lasten hyvinvoinnin, lastensuojelun ja lasten harrastustoiminnan tukemiseksi. Järjestöjen toiminnassa korostuu myös vertaistoiminta. (Huhtanen 2004, 38–39.)

3.2 Kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogisuus kasvatuskumppanuuden periaatteina

Kuuntelu ja toisen *kuuleminen* ovat tärkeitä kasvatuskumppanuuden muodostajia. Kuuleminen on suhde toiseen ihmiseen. Suhteessa eläydytään, ollaan läsnä ja

kiinnostunut, empaattinen ja rehellinen. Kuuntelijan tulee luoda turvallinen ja myönteinen ilmapiiri ja ottaa vastaan kertojan viesti. Kuuntelija kykenee ottamaan vastaan myönteisten asioiden lisäksi myös suuttumusta, ärtymystä tai ahdistusta. Erimielisyyksissä kuuntelija ei puolustaudu eikä kerro omia mielipiteitä vaan ilmaisee halunsa kuulla myös epämukavan asian. Saarnaaminen, luennoiminen, kritisoiminen, syytteleminen ja olettaminen estävät kuulevan suhteen syntymisen. Pienillä sanoilla, ilmeillä ja eleillä kuulija ilmaisee läsnäolonsa ja kiinnostuksensa kuulemaan. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32.)

Aito ja läsnä oleva kuuntelija ei kuunnellessaan mieti oikeita vastauksia, sanoja tai ohjeita. Tällaisen suorittamisen tilalle kuuntelijan on opeteltava olemista, jakamista ja välittämistä. Luottamus ja välittäminen syntyvät aidosta läsnäolosta eikä silloin tarvita ennalta opittuja puheita tai vuorosanoja. (Mattila 2007, 12–14.)

Päivähoidon arjessa läsnä oleva kuuleminen voi olla hyvin eheyttävä ja ymmärrystä lisäävä kokemus niin vanhemmille kuin henkilöstölle. Usein kuulluksi tulemisen kokemus voi olla hyvin pieni hetki vanhemman ja päivähoiton työntekijän kohtaamisessa lapsen tuontitilanteissa päivähoitoon. Vanhemmalla on kiire töihin ja eron hetki on vaikea niin vanhemmalle kuin lapselle. Silloin työntekijä ei vähättele tilannetta sanomalla, että kyllä täällä pärjätään vaan hänellä on aikaa jäädä hetkeksi istumaan ja kuulemaan aamun kuulumiset. Hän vastaanottaa lapsen, mutta ymmärtää ja näkee ikävän, vilkuttaa yhdessä lapsen kanssa vanhemmalle. Hyväksymällä eron vaikeuden hän samalla tiedostaa vanhemman ja lapsen välisen suhteen ja sen kannattelun tärkeyden. (Kaskela & Kekkonen 2006, 33.)

Toinen kasvatuskumppanuuden periaate on *kunnioitus*. Ihminen haluaa tulla hyväksytyksi sellaisena kuin on. Toisen ihmisen kunnioitus syntyy avoimesta ja myönteisestä arvostamisesta ja hyväksymisestä. Kunnioitusta ei synny mitätöimisestä, vähättelystä tai arvostelusta. Erityisesti silloin, kun perheiden arvot ja elämäntilanteet ovat poikkeavia, kunnioittava suhde on haastava. Kunnioittavaan vuorovaikutukseen pääseminen edellyttää asioiden puhumista avoimesti ja rehellisesti, salaamatta mitään, myönteisyydestä käsin. (Kaskela & Kekkonen 2006, 34–35.) Richard Sennett (2004, 69) kirjoittaa, että nyky maailmassa puuttuvat myönteiset tavat ilmaista kunnioitusta ja toisten arvostamista. Toiminta, joka viestittää kunnioitusta, on haastavaa eikä jakaannu

tasa-arvoisesti yhteiskunnassa.

Kunnioitus päivähoitossa perheitä kohtaa ilmenee keskusteluna vanhempien kanssa heidän toivomastaan aiheesta, vaikka se ei suoranaisesti liittyisikään päivähoitoon. Se voi olla myös kunnioitusta vanhempien päätöksiä kohtaan, vaikka ne eivät vastaisikaan työntekijän näkemystä asiasta. (Rantala 2002, 134.) Vanhempien realististen odotusten ja toiveiden huomioimatta jättäminen tulisi olla erittäin harkittua. Vanhempien toiveiden ohittaminen ei edistä yhteistyötä eikä myöskään tue kotikasvatusta. (Rouvinen 2007, 163.)

Luottamus kasvatuskumppanuuden periaatteena syntyy, kun kuuleminen ja kunnioitus toteutuvat. Luottamus ei synny hetkessä, vaan usein siihen tarvitaan aikaa ja monia kohtaamisia, joissa myös ihmisten aiemmat kokemukset vaikuttavat. Päivähoitossa työntekijöiden ja lapsen välinen sensitiivinen suhde auttaa luomaan vanhemmissa luottamuksen päivähoitoon. Myös vanhempien osallisuutta korostava päiväkodin toiminta rakentaa luottamusta ja yhteistä ymmärrystä lapsesta. Erityisen tärkeää luottamuksen saaminen on silloin, kun lapsen kasvussa ja kehityksessä on huolen aihetta. Huolen puheeksi otto vanhemman kanssa avoimesti ja rehellisesti vaatii työntekijältä kuulevaa ja kunnioittavaa työtettä. Luottamus tällaisissa tilanteissa saattaa rakentua hitaasti eivätkä vanhemmat aina jaksaa olla vastaanottavaisia vuorovaikutukseen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36–37.)

Päivähoidon työntekijän kasvatuskumppanuuden ammatillisuus ja ammattitaito muodostuvat vuorovaikutustaidoista ja kyvystä olla hoitajana, kasvattajana ja opettajana. Tämän asiantuntemuksen työntekijä tuo suhteeseen vanhemman ja lapsen käytettäväksi. Vanhemman luottamusta päivähoitoon lisää, että työntekijä ymmärtää vanhemman ja lapsen suhteen ainutkertaisuuden. (Kaskela & Kekkonen 2006, 19.)

Luottamusta voidaan lähestyä myös jakamalla se annettuun ja ansaittuun luottamukseen. Annettu luottamus on olemassa, vaikka ihmistä ei olisi tavannutkaan. Annettu luottamus tulee koulutuksesta, ammattitaidosta tai tunnettavuudesta. Ansaittu luottamus taas syntyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, jossa ajalla ja tuttuudella on merkityksensä. (Harre´ 1999, 256,266, ref. Ilmonen & Jokinen 2002, 89–90.)

Dialogisuuden saavuttamisessa tärkeää on aidon kuulemisen ja kunnioituksen oppiminen. Dialogisessa keskustelussa on ydin eikä siinä valita puolta. Dialogi on vuoropuhelua ja yhteistä ajattelua, jossa pyritään löytämään uusi ymmärrys ja suunta myöhemmälle ajattelulle ja toiminnalle. (Isaacs 2001, 39–40, 122.) Arvokeskustelulla ja dialogisuudella voidaan yhteistyöhön löytää erilaisia näkökulmia ja uutta tietoa. Dialogisuus ei toteudu, jos asioista yritetään olla samaa mieltä tai pidetään tiukasti kiinni omista näkemyksistä ja toisten näkemyksiä ei arvosteta. Lasta koskevassa keskustelussa lapsen ääni jää usein kuulumattomiin. (Hakkarainen 2003, 37–38.) Kuulemisen ja kunnioituksen läsnäolo dialogisessa keskustelussa mahdollistaa erilaisten mielipiteiden ilmaisun rehellisesti ja tasa-arvoisesti. Kenenkään mielipide tai tietämys ei ole arvokkaampaa kuin toisen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 38.)

Kauko Haarakankaan (2008, 27–30) mukaan dialogiin tarvitaan vähintään kaksi ihmistä, jotka haluavat tulla ymmärretyksi ja samalla myös itse ymmärtää toisen viestiä. Tavoitteena on siis keskinäinen ymmärrys. Keskusteluun tuodaan molempien osapuolien ajatuksia ja näkemyksiä puheena olevasta asiasta. Aina keskustelussa ei päästäkään yhteisymmärrykseen, mutta se voi olla alku keskusteluyhteyden saamiseen. Vaikka keskustelijat eivät olisikaan tasavertaisia asiantuntemuksen, kokemuksen tai sosiaalisen aseman suhteen, voidaan tasavertainen ja vastavuoroinen keskustelu saavuttaa. Se edellyttää dialogisuuden periaatteiden, kuuntelevan keskustelun, kuultuun vastaamisen ja merkitysten jakamisen ja refleктоimisen toteutumista.

Onnistuneen dialogisuuden muodostuminen vanhempien ja päivähoiton henkilöstön välille edistää lapsen hyvinvointia. Dialogisuutta edistää keskustelu vanhempien toivomista aiheista vanhempia kuuntelevalla ja kunnioittavalla asenteella. Työntekijä luo turvallisen ja rauhallisen ilmapiirin keskustelulle, jossa ei vain täytetä valmiita kyselylomakkeita. (Lyyra 2004, 121–122.) Erilaisten mielipiteiden ilmaisuun vaaditaan luottamuksellinen suhde, jossa myös dialoginen vuorovaikutus alkaa. Vuorovaikutussuhteessa, jossa asiakas ja työntekijä pystyvät yhdessä ihmettelemään, ilman oikeita tai valmiita vastauksia, on mahdollisuus dialogiselle keskustelulle. (Mönkkönen 2007, 89, 95.)

William Isaacsin (2001, 115, 171) mielestä dialogissa haastavinta on suoraan puhuminen. Sen saavuttamiseksi tulisi tietää, mitä kyseessä olevassa dialogissa on

tarpeen ilmaista. Toisaalta pitää myös oppia vaikenemaan ja kuuntelemaan. Hänen mielestään kuulemisen suurimpana esteenä on kuulijan oma sisäinen hälinä. Toisen puhe saattaa herättää kuulijassa omia ajatuksia ja muistikuvia, jolloin kuulija keskittyy niihin ja itseensä. Voi olla vaikeaa olla hiljaa, koska kuulija saattaa tuntea hiljaisuuden ahdistavaksi. Dialogi voi kuitenkin syntyä myös hiljaisuudessa. Tuula Tonttilan (2006, 172) mukaan uutta luova dialogisuus on ehdoton edellytys vanhemmuuden tukemiselle. Hänen mukaansa dialogisuutta vanhempien ja päivähoidon yhteistyössä edistävät päivittäinen tietojen ja kokemusten vaihto, rehellinen ja avoin vuorovaikutus sekä perheen tarpeiden ja toiveiden huomioiminen. Dialoginen vuorovaikutus ei siis synny ilman kuulemista, kunnioitusta ja luottamusta eikä ilman sen hyväksymistä, että kaikkiin asioihin ei ole valmiita vastauksia vaan ne voidaan etsiä yhdessä keskustellen.

3.3 Kasvatuskumppanuus puheena, suunnitelmina ja toimintana

Kasvatuskumppanuutta on tutkittu enemmän kasvatustieteellisestä näkökulmasta (Ks. mm. Kekkonen 2012, Alasuutari 2010, Luttinen 2010, Poikonen & Lehtipää 2009, Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, Iso-Kuusela 2008, Leino 2006, Tonttila 2006). Marjatta Kekkonen (2012, 7-9) on väitöstutkimuksessaan analysoinut varhaiskasvatuksen ammattilaisten puhetapoja kasvatuskumppanuuden merkityksistä. Hän erottaa neljä erilaista diskurssia, joissa merkityksiä tuotetaan. Sosiaalisia suhteita koskevassa diskurssissa ammatillinen kasvatuskumppanuussuhde eriytetään muusta kasvattajan ja vanhemman välille muodostuvasta suhteesta, esimerkiksi vertaissuhteesta. Varhaiskasvatuksen kotikäyntidiskurssissa tehdään ero lastensuojelun kotikäyntien ja varhaiskasvatuksen kotikäyntien kesken. Varhaiskasvatuksen aloituskotikäynti on perustehtävää ja pedagogista toimintaa, jolla tuetaan lapsen päivähoiton aloitusta. Varhaiskasvatuksen palveluneuvotteludiskurssi on dialoginen neuvottelu vanhempien ja päivähoiton henkilökunnan kanssa päivähoitoratkaisuista ja lapsen kasvatustavoitteista. Suhteita luovan kommunikaation diskurssissa kasvattajan, vanhemman ja lapsen erilaiset suhteet ovat merkityksellisiä. Kasvattajan ja vanhemman vastuulla on, että lapsi kokee itsensä ainutkertaisena yksilönä, jonka ero- ja liittymiskokemusten kantaminen on aikuisten vastuulla. Kaikissa näissä diskursseissa lapsi on mukana aktiivisena toimijana.

Kasvatuskumppanuus käsitteenä on vielä uusi vanhempien ja kasvatuksen

ammattilaisten puheissa. Lähtökohtana vanhempien ja ammattilaisten kasvatuskumppanuuden luomiselle ja kehittämiselle ovat lapsen etu ja tarpeet, jotka edellyttävät aikuisten tasavertaisuutta ja molempien osapuolien asiantuntijuuden arvostamista. Tämän vuoksi aikuisten vuorovaikutussuhteisiin ja rooleihin kasvatustehtävässä tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Kasvatustehtävässä voivat painottua asiantuntija-, vanhempi- tai kumppanuuskeskeiset roolit. Erilaisten roolien tiedostaminen auttaa myös ymmärtämään vanhempien ja ammattilaisten erilaisia näkökulmia kasvatusvastuuseen. (Poikonen & Lehtipää 2009, 73–75.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta kunnat laativat kuntakohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat, joiden lähtökohtana ovat kunnassa tehdyt lasta ja perhettä koskevat suunnitelmat, kunnan varhaiskasvatuksen linjaukset ja esiopetussuunnitelmat. Eri yksiköt tekevät vielä omat, kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa täydentävät suunnitelmat. Jokaiselle päivähoitossa olevalle lapselle laaditaan lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä lapsen vanhempien kanssa. Lapsikohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien keskeisenä periaatteena on kasvatuskumppanuus. Suunnitelman tulee olla pohjana päivähoiton toiminnan suunnittelussa huomioiden kunkin lapsen yksilölliset tarpeet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31–33, 43.)

Maarit Alasuutari (2010, 190–192) on tutkinut päivähoiton lapsikohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista ja niiden muotoutumista käytännön toiminnaksi. Hänen tutkimuksen mukaan lapsikohtaiset suunnitelmat vain harvoin toimivat varhaiskasvatuksen toiminnan perustana vaan ennemminkin lapsen arvioinnin ja kotikasvatuksen ohjauksen välineenä. Tämä tuli esille vanhempien haastatteluissa kasvatussuunnitelmakeskustelujen tulkinnoista. Heidän mielestään keskustelut olivat tärkeitä siksi, että he saivat tietoa lapsensa kehityksestä ja toimimisesta päiväkodissa. Työntekijöiden näkökulmasta lapsen arviointia tuli esille etenkin silloin, kun puhuttiin keskustelun haasteista. Lapsen kehityksen huolenaiheiden puheeksi ottaminen oli usein vaikeaa ja edellytti lapsen arviointia. Suunnitelmien tekoon liittyi myös vanhemmuuden ohjausta, joka tapahtui hienovaraisesti neuvojen ja ohjeiden antamisena työntekijöiden taholta.

Vanhemman ja työntekijän väliseen keskustelusuhteeseen liittyi asymmetria, jossa

työntekijän asiantuntijuus nähtiin lapsen kehityksessä, oppimisessa ja psykologisissa kysymyksissä sekä varhaiskasvatuksen toiminnan ja käytännön alueella. Vanhemman asiantuntijuus nähtiin lapsen arjen hoidossa ja hoivassa sekä lapsen luonteen ja persoonan tuntemuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa painottui asiantuntijalähtöisyys. Työntekijät pyrkivät luomaan kasvatuskumppanuutta välittömällä vuorovaikutuksella, siihen ei kuitenkaan kuulu keskustelut päivähoiton pedagogisesta toiminnasta ja käytännön menetelmistä. Tällöin vanhemman tasavertaisuus päivähoiton toiminnan suunnittelijana kasvatuskumppanuuden hengessä jää ohueksi. (Alasuutari 2010, 194–195.)

Hilkka Luttinen (2010, 103, 105) selvitti kasvatuskumppanuuden merkitystä kuntatason varhaiskasvatussuunnitelmissa. Hän on todennut, että niissä otettiin varsin vähän huomioon kasvatuskumppanuuden ydintä, lasten ja vanhempien osallisuutta, lapsen emotionaalista kannattelua ja henkilöstön kasvatusvuorovaikutusta. Esille nousivat enemmän tuen tarpeeseen liittyvät seikat, kuten moniammatillinen työ ja verkostotyö. Lapsen osallisuuteen tulisi erityisesti kiinnittää huomiota. Kasvatuskumppanuuden ydin on syvä asiantuntijuus. Se luo edellytykset arvo-, näkemys- ja vastuukeskusteluihin niin vanhempien kanssa kuin työyhteisöjen ja verkostojen välillä. Näihin tulisi työyhteisöissä olla koulutus- ja kehittämismahdollisuuksia.

Jyväskylän yliopiston Perhetutkimuskeskuksen ja kasvatustieteiden laitoksen yhteinen tutkimusprojekti Paletti (2006–2009) selvitti päivähoitoikäisten lasten vanhempien tyytyväisyyttä yhteistyöhön ja kasvatuskumppanuuteen 18 väittämää sisältävän mittarin avulla. Mittarin väittämissä kuvattiin vanhempien tyytyväisyyttä yhteistyön luottamuksellisuuteen ja avoimuuteen, tyytyväisyyttä päivähoiton työntekijöiden sitoutumiseen koskien lapsen kasvatusta sekä tyytyväisyyttä vanhemmuuden tukemiseen. Tutkimukseen osallistui yhteensä 208 perhettä viidestä kunnasta. Tutkimuksessa käytettiin niin sanottua päiväkirjamenetelmää. Perinteisen päiväkirjan kirjoittamisen rinnalla käytettiin myös kännykkäpäiväkirjaa sekä lasten päiväkirjaa. (Malinen, Rönkä, Lämsä & Tolvanen 2009, 22–23.)

Päätuloksena kuvattiin, että päivähoiton kasvatukseen ja hoitoon sekä kasvatusyhteistyöhön ammattilaisten kanssa oltiin hyvin tyytyväisiä. Kasvatusyhteistyön luottamuksellisuuteen ja avoimuuteen oltiin tyytyväisimpiä.

Tärkeinä pidettiin myös yhteisiä kasvatusperiaatteita, tavoitteita ja sääntöjä. Tyytyväisyyteen päivähoitoon ja kasvatusyhteistyöhön näytti vahvasti vaikuttavan vanhempien työtilanne ja kokemukset vanhemmuudesta. Toisaalta muutamat isät kokivat, että he eivät olleet tasavertaisia vanhempia ja keskustelukumppaneita äitien rinnalla. Etenkin uusperheiden isät toivoivat enemmän tukea vanhemmuuteensa. (Poikonen & Lehtipää 2009, 75–77.) Isien jäämistä hoitokeskustelujen ulkopuolelle on tullut esille myös Aila Tiilikan (2005) ja Maarit Alasuutarin (2010) tutkimuksissa. Aila Tiilikka (2005, 173) pohtiikin, voiko tähän vaikuttaa päiväkotien naiskulttuuri. Isien osallisuus näyttäytyi myös Diane Reayn (2005, 28) mukaan etäisenä.

Äidit kaipasivat myös enemmän vertaistukea vanhemmuuteen. Onnistunut kasvatuskumppanuus edellyttääkin tietoa pikkulapsiperheiden arjesta ja nykyisten perherakenteiden moninaisuudesta. Yhteiset kasvatuskeskustelut ja konkreettiset toimenpiteet auttavat tiedon saannissa. Vanhempien ja ammattilaisten lähtökohdat ja elämänhistoria vaikuttavat siihen, miten kasvatuskumppanuus kehittyy. Ammattilaisten herkyys ja ammattitaito kohdata erilaisia vanhempia vuorovaikutustilanteissa ovat edellytyksiä ainutkertaiselle kasvatuskumppanuudelle. (Poikonen & Lehtipää 2009, 87–88.) Kasvatuskumppanuuden kehittämisessä tärkeää on kasvattajien suhtautuminen perheiden erilaisuuteen, kasvatuskäsityksiin ja tuen tarpeisiin. Perheiden erilaisuus voidaan nähdä joko heikkoutena ja pärjäämättömyytenä tai aloitteena avoimeen yhteistyöhön. (Kekkonen 2012, 9.)

Tuula Tonttila (2006, 117, 173, 180) tutki vammaisten lasten äitien kokemuksia kasvatuskumppanuuden merkityksestä päivähoidossa. Äidit kokivat päivähoiton tukevan omaa vanhemmuuttaan ja he olivat tyytyväisiä ja luottavaisia päivähoitoon. Vanhemmuuden tuki koettiin luottamuksellisena keskusteluna ja tunteiden jakamisena. Vanhempien rohkaisu ja kannustus sekä myönteisen palautteen antaminen päivähoiton taholta lisäsi myönteistä vanhemmuutta. Tutkimuksen perusteella vanhemmuuden tuki muodostuu kolmesta elementistä; henkisestä tuesta, tiedollisesta tuesta ja konkreettisesta tuesta. Onnistunut yhteistyö ja tuki päivähoiton taholta helpottivat ja edesauttoivat perheiden elämää ja arkea eteenpäin.

Lastensuojelussa kasvatuskumppanuus vahvistaa vanhempien osallisuutta lapsen hoidon ja kasvatuksen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Ammattihenkilöstö tukee

ja jakaa kasvatusvastuuta vanhempien kanssa arjessa silloin, kun perheen omat voimavarat ja kodin olosuhteet eivät riitä lapsen terveen kasvun ja kehityksen turvaamiseen.

(http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/kasvatuskumppanuus, 2011.) Lastensuojelussa lapsen kuuleminen ja hänen mielipiteensä selvittäminen on ensiarvoisen tärkeää osallisuuden vahvistamisessa. Lapsen kertomus voi olla ristiriidassa vanhempien kertoman kanssa, jolloin työntekijän on nähtävä asia lapsen näkökulmasta. Lapsen osallisuus on jännitteinen, monisisältöinen, ristiriitainen ja käytännöllinen asia. Ajan ja luottamuksen puuttuminen käytännön työssä kyseenalaistaa myös lastensuojelun vakuuttavuuden. (Hotari, Oranen & Pösö 2009, 124, 132.)

Lastensuojelun kehittäminen Pohjois-Savossa -hankkeen vuosina 2006–2007 tavoitteena oli lastensuojelun osaamisen vahvistaminen Pohjois-Savon alueella. Yhtenä osa-alueena oli lastensuojelun toimijoiden osaamisen vahvistamista koulutusten avulla. Hanke järjesti Lapsilähtöinen kasvatuskumppanuus lastensuojelussa -koulutuksen, jonka lähtökohtana oli lapsen ja perheen osallisuuden korostaminen monialaisessa lastensuojelutyössä. Koulutuksen avulla avattiin kasvatuskumppanuuden periaatteita, varhaisen tuen tarpeen tunnistamista, kuuntelemista, kunnioitusta, luottamusta ja dialogisuutta, lastensuojelun näkökulmasta. Kouluttajan näkökulmasta koulutus toi osallistujilleen voimavaroja tarttua uusiin työmenetelmiin tukea ja auttaa lapsia ja perheitä riittävän varhain. Myös työn eettisten kysymysten pohdinta oli lisääntynyt. Koulutus toteutettiin moniammatillisena. Siihen osallistui sekä päivähoidon että lastensuojelun työntekijöitä ja se antoi mahdollisuuden kokemukselliseen oppimiseen. Osallistujien mielestä koulutus syvensi heidän kasvatuskumppanuuttaan. (Pitkänen 2008, 50, 58, 62.) Lisäkoulutuksen tarve on tullut esille muissakin tutkimuksissa (Rantala 2002, Kanth & Schlobohm 2008, Paavola ym. 2010) sujuvan yhteistyön onnistumiseksi.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Aineiston keruu ja tutkimusmenetelmä

Halusin saada tutkimuksellani tietoa vanhempien kokemuksista päivähoidosta vanhemmuuden tukena ja kasvatuskumppanina, kun päivähoito myönnetään lastensuojelun avohuollon tukena. Valitsin tutkimusjoukon itäsuomalaisen päiväkodin lasten vanhemmista, joiden lapsilla päivähoito on myönnetty lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Olin kyseisen päiväkodin johtajaan yhteydessä joulukuussa 2011 ja kerroin tutkimukseni aiheesta. Päiväkodin johtaja suhtautui myönteisesti tutkimukseeni. Hän kertoi, että tutkimusluvan myöntää varhaiskasvatuspalvelujen tulosaluejohtaja. Hain tutkimusluvan (liite 1) ja sain sen joulukuussa 2011. Tapasin päiväkodin johtajan tammikuussa 2012 kyseisessä päiväkodissa. Kerroin tarkemmin tutkimuksestani ja sovimme käytännön menettelyistä. Päiväkodin johtaja valitsi asiakasperheistä ne, joille päivähoito oli myönnetty lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Hän informoi perheiden lasten omahoitajia tutkimuksesta ja pyysi heitä antamaan vanhemmille tutkimuksesta laatimani kirjeen (liite 2). Samalla he tiedustelivat perheiden halukkuutta osallistua tutkimukseen. Ainoastaan yksi perhe suostui osallistumaan tutkimukseeni ensimmäisen tiedustelun perusteella. Tarkoitukseni oli haastatella vähintään kolmea perhettä. Keskusteltuani päiväkodin johtajan kanssa asiasta, hän lupautui vielä henkilökohtaisesti kysymään perheitä ja sai luvan vielä kolmelta perheeltä yhteystietojen antamiseen. Näin minulla oli neljä perhettä, jotka olivat lupautuneet haastatteluun. Yhdessä perheessä tilanne kuitenkin myöhemmin kriisiytyi. Päätin, että en kuormita heidän tilannettaan haastattelullani ja tein haastattelut kolmelle perheelle.

Kun olin saanut päiväkodin johtajalta perheiden yhteystiedot, otin perheisiin yhteyttä ja sovimme haastatteluajat. Haastattelut tein kyseisen päiväkodin tiloissa. Valitsin päiväkodin haastattelupaikaksi, koska se oli perheille tuttu ja luonnollinen, neutraali paikka tulla haastatteluihin. Haastatteluiden tekeminen ajoittui tammikuulta maaliskuun alkuun 2012. Kerroin vanhemmille myös tutkimuksen tarkoituksesta ja siitä, että nauhoitan haastattelut. Kaikki perheet suhtautuivat nauhoitukseen myönteisesti ja sovimme haastatteluajat päiväkodille. Perheet pitivät päiväkotia sopivana

haastattelupaikkana. (Ks. Eskola & Suoranta 2005, 89–90.)

Tutkimukseni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa kuvataan todellista elämää kokonaisvaltaisesti. Elämän todellisuus on moninainen ja sen eri tapahtumilla on vaikutus toisiinsa. Tutkijaa ohjaavat arvot, joita hän liittää tutkittavaan asiaan. Täydellistä objektiivisuutta lienee mahdoton saavuttaa, koska tutkija ja tutkittava asia tulevat niin lähelle toisiaan. Laadullisessa tutkimuksessa pyritäänkin mieluummin löytämään tosiasioita kuin todentamaan jo olemassa olevia totuuksia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2004, 152.) Jari Eskola ja Juha Suoranta (2005, 19–20) kirjoittavat laadullisen tutkimuksen hypoteesittomuudesta, jolloin tutkijalla ei ole tutkittavasta asiasta ennalta olettamuksia vaan hän voi löytää ja keksiä aineistostaan uutta. Aineistoilla ei siis pyritä todistamaan hypoteeseja vaan keksimään niitä. Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven (2002, 27–28) mukaan laadullinen tutkimus on ymmärtävää tutkimusta. Ymmärrykseen sisältyy psykologinen ja merkitysten ymmärtämisen näkökulma.

Päädyin laadulliseen tutkimukseen, koska halusin saada kokonaisvaltaista ja todellisen elämän tietoa tutkittavasta asiasta siihen liittyviltä ihmisiltä itseltään. Tutkimukseni kohteena ovat vanhempien kokemukset päivähoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Tutkimustehtävä on ohjannut tutkimusjoukon valintaa tarkoituksenmukaisesti. (Ks. Hirsjärvi & Hurme, 2004, 155.) Laadullisessa tutkimuksessa tärkeintä ei ole tutkittavien suuri määrä. Tutkittavia tapauksia on vähän, mutta niitä analysoidaan tarkoin. (Eskola & Suoranta, 2005, 18.)

Laadullisen tutkimuksen metodeilla on mahdollista saada tutkittavien oma mielipide esille (Ks. Hirsjärvi & Hurme, 2004, 155). Metodina olen käyttänyt tutkimuksessani teemahaastattelua, jota kutsutaan myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Teemahaastattelulla voidaan tutkia ihmisen kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita. Haastattelussa kysymykset eivät ole tarkkoja muodon ja järjestyksen mukaan, vaan haastattelu etenee ennalta määriteltyjen teemojen varassa. Teemahaastattelu muistuttaakin enemmän keskustelua kuin haastattelua. Kaikkien haastateltavien kanssa ei tarvitse ottaa keskusteluun samoja asioita. Olennaisinta teemahaastattelussa on se, että haastateltavien puhe ja mielipiteet saadaan esille ja se, millaisia merkityksiä haastateltavat antavat tutkittavalle ilmiölle. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, 47–48.)

Valitsin tutkimusmetodikseni teemahaastattelun, koska koin, että sen avulla saisin parhaiten vastauksia vanhempia koskettavasta, herkästä ja vaikeastakin aiheesta. Haastattelu on myös joustava tutkimusmenetelmä, joka mahdollistaa tutkijan tarkentaviin kysymyksiin. Tutkija voi myös valita teemojen ja kysymysten esittämisjärjestyksen haastattelun kuluessa. (Tuomi & Sarajärvi, 2002,75.) Haastattelu onkin sopiva menetelmä silloin, kun tutkimusjoukko on pieni ja tutkittavasta asiasta on tarkoitus saada syvällistä tietoa yleistyksen sijaan (Ks. Gillham 2000, 9-11). Vaikka haastattelu menetelmänä on joustava, se vaatii tutkijalta perehtyneisyyttä ja vuorovaikutustaitoja. Haastattelu tulee suunnitella etukäteen ja haastattelijalla on oltava riittävästi tietoa tutkittavasta asiasta. Haastattelijan tehtävänä on myös pitää haastattelun kulku omissa käsissään ja innostaa haastateltavaa. Vuorovaikutuksen tulee olla myös luottamuksellista. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, 43.)

Haastattelun onnistumiseen vaikuttaa paljon, se miten hyvin haastattelija tuntee oman roolinsa. Haastattelijan tulee aktiivisesti kuunnella haastateltavaa, että hän osaa tarkentaa asioita ja kysyä lisäkysymyksiä. Haastateltavan tulee myös saada kokemus siitä, että hänen mielipiteistään ollaan aidosti kiinnostuneita. (Gillham, 2000, 25–28.) Yhteisen kielen löytäminen haastattelutilanteessa on tärkeää. Haastattelijan tulee käyttää sellaista kieltä ja käsitteitä, että haastateltava ymmärtää, mitä häneltä kysytään. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, 53.)

4.2 Aineisto ja aineiston analyysi

Tutkielmani aineiston muodostaa kolmen perheen haastattelut. Yhdestä perheestä haastatteluun osallistui isoäiti ja äiti, yhdestä isä yksinhuoltajana ja yhdestä äiti yksinhuoltajana. Perheillä oli jo usean vuoden kokemus yhteistyöstä päivähoiton kanssa. Matkan varrella on yhteistyöhön tullut mukaan myös lastensuojelun avohuolto. Yhtä perhettä lukuun ottamatta lasten päiväkotit ei ole vaihtunut. Yhden perheen kohdalla lapsen päiväkotit oli vaihtunut kaksi kertaa ennen nykyistä päiväkotia. Haastatelluilla perheillä oli päivähoitossa olevia lapsia yhteensä neljä, iältään 5-7-vuotiaita. Kahdessa perheessä oli erityislapsia. Lastensuojelun avohuollon asiakkuus ja lasten erityistarpeet laajensivat perheiden yhteistyöverkostoja enemmän kuin normaalisti. Siihen saattoi kuulua päivähoiton ja lastensuojelun lisäksi perheneuvola ja terveydenhuolto. Useiden yhteistyötahojen vuoksi perheillä oli paljon erilaisia

palavereja päivähoidon ja lastensuojelun palaverien lisäksi.

Yhden perheen haastattelu kesti keskimäärin tunnin ja kirjoitettua tekstiä kolmesta haastattelusta tuli 26 sivua. Nauhoitin haastattelut digitaalisella sanelimella. Laite oli hyvin pieni, eikä se näyttänyt häiritsevän haastattelun kulkua. Ilman nauhoitusta en olisi pystynyt pelkän kirjaamisen avulla saamaan keskustelusta olennaisia asioita talteen. Kirjaaminen olisi myös ikävästi katkaissut keskustelun kulkua. (Ks. Hirsjärvi & Hurme 2001, 92.) Haastattelut kulkivat ennalta suunnittelemini teemojen mukaan (liite 3). Haastattelun teemat nousivat tutkimukseni teoriapohjasta. Käsittelin kaikissa haastatteluissa samat teemat, mutta teemojen käsittelyjärjestys eri haastatteluissa vaihteli. Teemahaastattelun joustavuus mahdollistaa sen, että teemat ja kysymykset voidaan esittää eri järjestyksessä eri haastatteluissa riippuen myös siitä, millaisia asioita haastateltava ottaa esille. Teemoissa pysyminen vaatii kuitenkin haastattelijalta toisaalta jämäkkyyttä, mutta myös herkkää kuuntelemista. (Ks. Hirsjärvi & Hurme 2001, 104, Tuomi & Sarajärvi 2002, 77.)

Jari Eskolan ja Juha Suorannan (2005, 160) mukaan laadullisten aineistojen analyysimenetelmiä on useita; kvantitatiiviset analyysitekniikat, teemoittelu, tyypittely, sisällönerittely, diskursiiviset analyysitavat ja keskusteluanalyysi. Pertti Alasuutarin (2007, 38–39) mukaan laadullisen tutkimuksen analyysissa aineistoa tarkastellaan usein kokonaisuutena. Hän jakaa laadullisen analyysin kahteen vaiheeseen: havaintojen pelkistämiseen ja arvoituksen ratkaisemiseen.

Tämän tutkimuksen analyysimenetelmänä olen käyttänyt sisällönanalyysia, joka on laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä. Sisällönanalyysissa aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Sisällönanalyysi on diskurssianalyysin tapaan tekstianalyysia, jossa tarkastellaan jo valmiiksi tekstimuotoisia tai sellaiseksi muutettuja aineistoja. Tutkittavat tekstit voivat olla esimerkiksi kirjoja, päiväkirjoja, haastatteluita, puheita ja keskusteluita. Sisällönanalyysin avulla pyritään muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, joka kytkee tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105.)

Sisällönanalyysia voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti.

Tämän tutkimuksen analyysia kuvaan teoriaohjaavaksi, koska minulla on tutkijana tutkittavasta asiasta teoreettista tietoa ja käsitteitä, jotka ovat ohjanneet haastattelujen teemoittelua ja niiden analyysia. Ennen analyysin aloittamista tulee määritellä analyysiyksikkö, joka voi olla sana, lause, lauseen osa tai ajatuskokonaisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110,116.) Tämän tutkimuksen analyysiyksiköksi olen määritellyt lauseen osan tai ajatuskokonaisuuden.

Laadullisen tutkimuksen analyysissa on monia vaiheita ja analyysi alkaa usein jo haastatteluvaiheessa. Aineiston tallennuksen jälkeen se litteroidaan eli kirjoitetaan puhtaaksi. Litteroinnin tarkkuus riippuu tutkimusotteesta ja tutkimustehtävästä. Litterointi on aikaa vievä työvaihe. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 136–140.) Ennen omien haastattelujeni litterointia kuuntelin kaikki haastattelut kertaalleen. Haastattelujen litterointiin kului aikaa kolme päivää. Litterointi oli työlästä ja hidasta, mutta toisaalta sen myötä aineisto alkoi jo avautua.

Litteroinnin jälkeen luin haastattelut useaan kertaan ja lukiessani merkitsin eri väreillä eri teemoihin liittyviä kohtia eli aloitin jo aineiston pelkistämisen eli redusoinnin. Pelkistämistä ohjaa tutkimuskysymyksen kannalta oleellinen tieto. Tämän jälkeen ryhmittelin eli klusteroin pelkistettyjä ilmauksia samankaltaisuuksien mukaan etsien vastauksia tutkimuskysymyksiini. Ryhmittelyn jälkeen luokittelin samankaltaiset käsitteet ja nimesin ne luokkaa kuvaavalla käsitteellä. Abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä alkuperäisilmauksissa edetään teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Abstrahoinnissa yhdistelin siis eri luokkia (taulukko 1) niitä yhdistävien tekijöiden mukaan yhdistäväksi luokaksi. Luokittelua ja käsitteiden nimeämistä tässä vaiheessa ohjasi teoriaosuus kasvatuskumppanuudesta ja sen periaatteista. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2002, 111–115.)

TAULUKKO 1. Esimerkki empiirisen aineiston luokittelusta.

alkuperäisilmaus	pelkistetty ilmaus	alaluokka	pääluokka
kun on tullut tutuksi, on parempia keskusteluja voi sanoa, jos on huono päivä (vanhemmalla)	avoin keskustelu	kuuleminen	luottamus, ansaittu
monta hoitajaa hyvät hoitajat	turvallisuus	riittävät työntekijäresurssit, ammattitaito	luottamus, annettu

4.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisessa tutkimuksessa ei aineiston analyysivaihetta ja luotettavuuden arviointia voida erottaa toisistaan yhtä selvästi kuin määrällisessä tutkimuksessa. Laadullisen tutkimuksen tekijä joutuu yhtä aikaa perustelemaan ratkaisujaan niin analyysin kattavuuden kuin työn luotettavuuden suhteen. (Eskola & Suoranta 2005, 208.) Laadullisessa tutkimuksessa tutkija itse on tutkimusväline ja myös luotettavuuden kriteeri. Tutkijan on tarkoin kirjoitettava kaikki tutkimusvaiheet auki. Luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta 2005, 210, Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 217.)

Tutkimuksen luotettavuutta arvioivat tutkimuksen reliaabelius ja validius. Ne ovat syntyneet määrällisen tutkimuksen piirissä ja ovat saaneet laadullisessa tutkimuksessa erilaisia tulkintoja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 217.) Laadullisessa tutkimuksessa reliaabelius nähdään systemaattisessa analyysissä ja tulkinnan luotettavuudessa, jolloin tutkija avaa tehdyt valinnat, rajaukset ja analyysin periaatteet.

Tutkija kuvaa sen, mille hänen päähavainnot rakentuvat. Validiteetin arviointi laadullisessa tutkimuksessa tarkoittaa sitä, onko valittu menetelmä tai mittari vastannut tutkimuskysymyksiin. Käsitteellistäminen ja systemaattinen analyysi vakuuttaa lukijan siitä, että tulkinnat ovat perusteltuja ja havaintoja on riittävästi testattu. Tulosten tulee olla läpinäkyviä. (Hirsjärvi ym. 2004, 216, Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 26–27.) Olen tutkimuksessani pyrkinyt tarkasti selostamaan tutkimuksen tekemisen ja etenemisen. Teemahaastattelulla olen mielestäni parhaiten saanut vastauksen tutkimuskysymyksiini, joten menetelmän voidaan katsoa mitanneen juuri sitä, mitä oli tarkoituskin. Aineiston analyysissä ja sen kirjoittamisessa olen tavoitellut mahdollisimman tarkkaa ja avointa selvitystä. Olen havainnollistanut tulosten kirjoittamista suorilla haastatteluotteilla. Niiden tarkoituksena on avata analyysin perusteita.

Tutkimuksen luotettavuudessa on myös kyse siitä, miten tutkija on ymmärtänyt tutkittaviaan ja millä tavalla hänen kirjoittama tutkimusraportti ymmärretään (Tuomi & Sarajärvi 2002, 70–71). Tutkijana koin, että haastatteluissa löytyi yhteinen ymmärrys, koska päivähoito ja lastensuojelu tutkimuksen kontekstina olivat minulle työkokemukseni kautta tuttuja. Toisaalta tällaisesta voi olla myös haittaa, jos kuulemaansa tulkitsee omien ajatusten ja kokemuksen kautta. Pyrin kuitenkin objektiivisesti kuulemaan ja ymmärtämään haastateltavia ja pitämään oman kokemusmaailmani taka-alalla. Keskustelun pysyminen suunnitelluissa teemoissa helpottui haastattelurungon rakentamisella huolellisesti etukäteen.

Tutkijaa koskevat samat eettiset periaatteet, normit ja arvot kuin muitakin ihmisiä. Tutkimustoiminnan perustehtävänä on tuottaa luotettavaa informaatiota, joka on perusteltu kriittisesti. Ammattitaidon hankkiminen, tulosten julkistaminen, tiedon välittäminen ja käyttäminen sekä tutkijoiden ammattikunnan kollegiaalisuus ovat alueita, joille tutkimustoiminnassa tulee asettaa eettisiä vaatimuksia. (Pietarinen 2002, 58–60.) Kun tutkimus kohdistuu ihmisiin, ovat tutkimuseettiset kysymykset ratkaistava huolella, jolloin kunnioitetaan tutkittavan ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta (Pelkonen & Louhiala, 2002,129). Ihmisen yksityisyyttä tulee kunnioittaa ja suojella niin, että tutkittava voi itse päättää, mitä tietoja hänestä käytetään tutkimuksessa. Tutkimus tulee kirjoittaa niin, että tutkittavat eivät ole teksteistä tunnistettavissa. Tutkittavan pitää voida luottaa siihen, mitä tutkija on aineiston käsittelystä luvannut.

(Kuula, 2006, 64.)

Litterointivaiheessa häivyttiin haastattelumateriaalista kaikki mahdolliset tunnistetiedot ja nimet, jotka tulivat esille. Litteroinnin jälkeen olen poistanut sanelimesta kaikki nauhoittamani haastattelut. Kaikkea tutkimusaineistoani olen säilyttänyt lukitussa tilassa. Tutkimuksen raportoinnissa tutkimuspäiväkodin nimi ei tule esille vaan puhun eräästä itäsuomalaisesta päiväkodista.

Tämän tutkimuksen aihe, johon liittyy lastensuojelun avohuollon asiakkuus, on vanhemmille usein herkkä ja arkaluontoinen asia. Jo aiheen valinnassa pohdin sitä, saanko tällä tutkimuksella sellaista uutta tietoa, että olen oikeutettu kyselemään perheiltä heidän arkaluontoisista asioista. Pohdin sitä, onko haastattelustani jotain haittaa tai hyötyä perheelle vai onko se vain lisärasite muutenkin haasteellisessa tilanteessa oleville vanhemmille. Halusin kuitenkin tutkimuksellani tuoda esiin perheen näkökulmaa palvelunkäyttäjänä. Vaikka haastatteluun aluksi lupautui vain yksi perhe ja toisen kyselykierroksen jälkeen kolme lisää, koin, että haastateltavat tulivat kuitenkin mielellään haastatteluihin. Kerroin vanhemmille, että heidän henkilöllisyytensä ei tule esille missään vaiheessa tutkimusta. Haastateltavat suhtautuivat hyvin myönteisesti haastatteluun. He kaikki toivoivat, että tästä olisi hyötyä muille samantyyppisessä tilanteessa oleville perheille. Haastateltavat allekirjoittivat suostumuslomakkeen (liite 4) ja minä tutkijana vaitiolositoumuksen (liite 5). Haastattelutilanteet olivat vapautuneita ja luottamus minuun haastattelijana näkyi esimerkiksi siinä, että vanhemmat antautuivat melko syvästi pohtimaan perheensä tilannetta myös päivähoitosuhteen ulkopuolelta.

5 KASVATUSKUMPPANUUS – KODIN JA PÄIVÄHOIDON ERILAISEN TIEDON KOHTAUSPAIKKANA

5.1 Kasvatuskumppanuudella yhdessä lapsen parhaaksi

Tässä tutkimuksessa haastatelluille vanhemmille kasvatuskumppanuus sanana ei ollut kaikille tuttu, ainoastaan yksi vanhempi sanoi kuulleensa sanan aiemmin. Kaikki

haastateltavat kuitenkin sanoivat, että he ymmärsivät, mitä kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan. Vanhemmat kuvasivat kasvatuskumppanuutta seuraavasti:

”On kumppanina ja tehdään yhteistyötä kasvatuksessa, ei ole yksin siinä, on muita ympärillä” (haastattelu 1).

”Sanana ei ole varsinaisesti tuttu, mutta ymmärtää, mitä se tarkoittaa” (haastattelu 2).

”Yhdessä pystyy asioita pohtimaan lapsen parhaaksi, täältä tulee omat, täällä toimitaan porukassa ja kotona saattaa olla erilailla, kun ei ole niin paljon porukkaa... pystyy vähän yhdessä asioita pohtimaan” (haastattelu 2).

Tämän tutkimuksen vanhemmat näkevät kasvatuskumppanuuden toimintana päivähoidon ja kodin välisessä yhteistyössä. Yhteiseen keskusteluun tuodaan kodin ja päivähoidon näkökulma lapsen johdonmukaisen kasvatuksen edistämiseksi. Kasvatuskumppanuuden toimijoihin ymmärretään kuuluvan perheen ja päiväkodin lisäksi myös koko lapsen lähipiiri, mummot ja ukit ja muut yhteistyöverkostot, kuten esimerkiksi perheneuvola. Kasvatuskumppanuus näyttäytyy moniammatillisena viranomaisverkostona, jonka jäseniltä perheet odottavat tukea ja kumppanuutta lastensa kasvatukseen.

”On tämä tukiverkosto, porukalla mummot, ukit, isät, äidit, päiväkotiki lapsen parhaaksi yritetään toimia” (haastattelu 1).

”Minä käsittän sen kodin ja päiväkodin ja eri tahojen yhteistyöksi” (haastattelu 3).

Vanhemmat toivat esille kasvatuskumppanuuteen kuuluvana myös kasvatuskeskustelut päiväkodin kanssa ja lomakkeet, joissa huomioidaan lapsen yksilölliset tavoitteet kasvatuksessa, yksilölliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Suunnitelmiin kirjataan yhteisesti sovitut tavoitteet. Kasvatuskeskusteluissa päiväkodin työntekijät koettiin myös neuvonantajana kiperissä kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä. Vanhemmat saattoivat kysyä, miten päiväkodissa on toimittu, että voivat vastaavanlaisessa tilanteessa toimia samoin kotona.

”Peruslomakkeet on täytetty. Päiväkoti kysyy, että mitä halutaan huomioitavan lapsen hoidossa, että siinä tulee se yhteinen.” (Haastattelu 1.)

”Yritän kysyä neuvoa, että miten ne on tehnyt jonkun asian, että osaisi sitten kotona sen tehdä” (haastattelu 3).

Vanhemmat kokivat kasvatuskeskustelut paikkana, jossa he pystyivät kertomaan omia toiveitaan ja ajatuksiaan lapsen kehityksen ja oppimisen tavoitteiden suhteen.

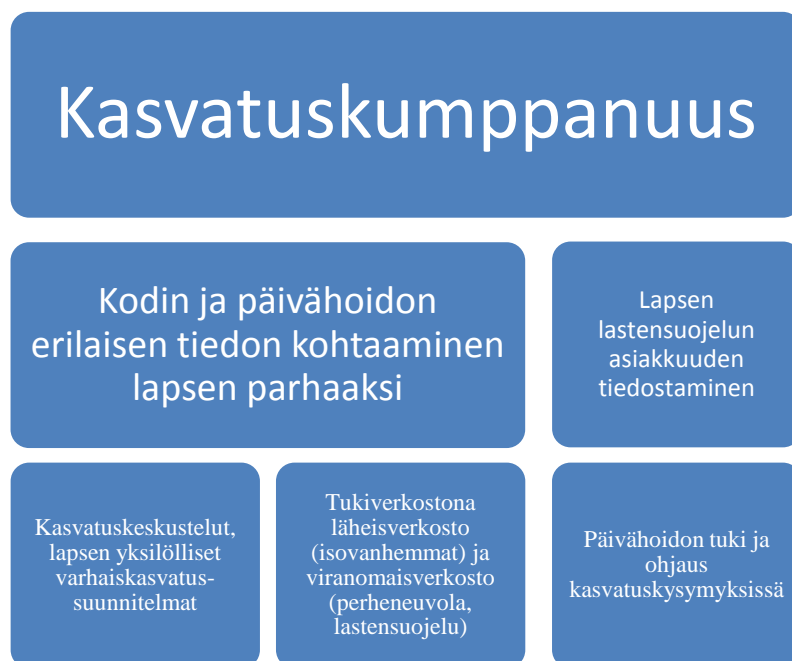
”Käytetään sitä maalaisjärkeä, samat säännöt ja samat kiellot ja muut niin kuin kaikille, tasa-arvoinen kaikkien muiden kanssa...ja oppii tätä sosiaalista käyttäytymistä. Kannustetaan ja vahvistetaan lapsen omaa minäkuvaa.” (Haastattelu 1.)

Turhautumisen kokemuksiakin keskusteluissa oli. Kasvatuskeskusteluissa puhuttiin lasten taidoista ja niissä edistymisessä, joskus jopa toistoakin erään vanhemman mielestä. Samoista asioista puhuttiin aina uudestaan, esimerkiksi päiväkodin päivän aikatauluista.

”Aina joskus oli silleen, että aina uudestaan ja uudestaan kävi, että joskus meinasi vähän turhauttaa” (haastattelu 3).

Toisaalta yhteisiä keskusteluja ei koettu olevan liikaakaan. Yksi niiden tärkeä sisältö kaikkien vanhempien mielestä oli se, että perheen tilanteesta, aroista ja herkistä lastensuojelun asiakkuuteen johtaneista asioista voitiin puhua. Vanhemmat kokivat tärkeänä sen, että lastensuojelun avohuollon asiakkuus tiedettiin päivähoidossa. Vanhempien mielestä päiväkodin työntekijät pystyvät paremmin tukemaan lapsen kehitystä ja huomioimaan hänen erityistarpeensa, kun he tietävät perheen lastensuojelun asiakkuudesta. Tieto oli vanhempien mielestä tärkeää juuri lapsen tuen kannalta. Perheen tilanteesta puhuttiin silloin, kun avohuollon asiakkuus on alkanut, yhteisessä palaverissa lastensuojelun kanssa. Jatkossa yhteisiä palavereja lastensuojelun, päivähoiton ja perheiden kanssa oli noin kerran vuodessa, kaikkien perheiden kohdalla ei niinkään usein. Vanhemmat kokivat, että tällaisia yhteisiä palavereja olisi voinut olla enemmänkin.

Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että vanhemmat kokivat kasvatuskumppanuuden kodin ja päivähoidon erilaisen tiedon kohtaamisena lapsen parhaaksi (kuvio 2). Tämä näyttäisi tapahtuvan parhaiten perheiden ja päivähoiton välisten lapsen yksilöllisten varhaiskasvatuskeskustelujen avulla. Toisaalta perheillä oli lasten asioissa muitakin yhteistyötahoja, esimerkiksi lastensuojelu ja perheneuvola tai isovanhemmat, jotka miellettiin myös kumppaniksi kasvatuksessa. Vanhempien mielestä päivähoiton on tärkeää tietää lastensuojelun asiakkuudesta, koska se auttaa työntekijöitä tukemaan lapsia oikealla tavalla. Vanhemmat pitivät päivähoitoa tärkeänä tukena ja neuvonantajana kasvatuksen pulmakohdissa. Kasvatuskumppanuuteen kuuluva vanhempien osallistuminen päivähoiton toiminnan suunnitteluun ja muuhun toimintaan näyttää tutkimukseni perheiden kohdalla lähes olemattomalle. Muusta toiminnasta mainittiin osallistuminen joskus joulu- tai kevätjuhlaan.

KUVIO 2. Vanhempien kokemus kasvatuskumppanuudesta.

Kuuleminen ja kunnioitus

Tämän tutkimuksen vanhempien kuulluksi tulemisen kokemukset liittyivät päivähoiton työntekijöiden aitoon kykyyn kuunnella, mitä vanhemmalla on sanottavanaan. Vanhemmat kokivat, että heidän puhettaan ei vähätelty vaan palautetta vanhempien puolelta otettiin vastaan. Vanhempien mielestä myös vaikeista asioista pystyi puhumaan

ja he kokivat tasavertaisuutta keskusteluissa ja tavoitteiden asetteluissa päivähoidon henkilöstön kanssa.

”Voi sanoa kaikenlaisista asioista eikä siitä loukkaannuta” (haastattelu 1).

”Monesti aloitetaan palaverit, että saa itse ensin kertoa lapsesta” (haastattelu 2).

”Pystytään asiat sanomaan ja vähän enempikin” (haastattelu 3).

Vanhemmat pitävät päivittäisiä keskusteluja lapsen päivästä päiväkodissa tärkeinä. Tutkimukseni vanhemmat eivät olleet töissä yhtä lukuun ottamatta ja he kokivat, että heillä on aikaa keskustella lapsen vienti- ja hakutilanteessa. Toisaalta päiväkodin työntekijöille tilanteet ovat usein kiireisiä eikä kovin pitkään keskusteluun jää aikaa.

”Usein lapsi on valmiina vaatteet päällä ja ovesta vaan otan” (haastattelu 3).

Toisaalta myös vaihtoehtoisia viestintäkeinoja käytettiin:

”...mutta onneksi toimii myös tekstiviestillä tai soitan sitten” (haastattelu 3).

Kuulevassa suhteessa tärkeää onkin turvallinen ja eläytyvä ilmapiiri monenlaisille mielipiteille. Päivähoidon päivittäisessä arjessa lapsiryhmän keskellä työntekijällä voi olla hyvin vähän aikaa kohdata vanhempi. Työntekijän taito olla läsnä oleva kuuntelija punnitaan.

Tutkimukseni perheiden lastensuojelun avohuollon asiakkuus antoi oletuksen siitä, että he voivat kokea asemansa erilaiseksi. Kaikki perheet kuitenkin kertoivat kokemuksia kunnioituksesta ja arvostuksesta perhettä kohtaan, eivätkä he kokeneet minkäänlaista eriarvoisuutta. Vanhemmat kokivat, että heitä arvostettiin lapsen huoltajana, vaikka lastensuojelun avohuollon asiakkuus merkitsi sitä, että heillä ei ole ollut riittävästi voimia yksin turvata lapsen kasvua ja kehitystä. Päiväkodin työntekijät ovat antaneet myönteistä palautetta ja kannustaneet vanhemmuudessa. Tämä ilmenee seuraavissa vanhempien vastauksissa.

”Sitä asiaa ei aseteta epäselväksi, että äiti vaan kotona makaa, eihän lapsi voi tulla hoitoon” (haastattelu 1).

”Minua arvostetaan äitinä, että ai kun kiva, kun äitikin käy välillä (päiväkodilla)” (haastattelu 1).

”Kun rohkaistaan ja kehutaan, niin kun on aihetta, on se valtavan tärkeää ja jos tulee moitittavaa, niin se on kuin suolaa, että sekin on sellaista rakkautta ja on tärkeää” (haastattelu 2).

Erityisen tärkeänä vanhemmat kokivat sen, että heitä ei luokitella mitenkään eri tavalla lastensuojelun asiakkuuden vuoksi vaan perheet ja lapset voivat olla tasa-arvoisia muiden perheiden ja lasten kanssa.

Vanhemmat kokivat kunnioituksena myös sen, että lasta koskevissa huolissa työntekijät keskustelivat asiasta ensimmäisenä vanhempien kanssa. Vanhempien mielestä huolet tuli ottaa heti esille eikä esimerkiksi seuraavassa palaverissa. Mahdollisimman avoin keskustelu, jossa voi olla turvallisesti myös eri mieltä, osoittaa vanhempien mielestä kunnioitusta.

Luottamus

Vanhempien kokemuksia voidaan jaotella annettuun ja ansaittuun luottamukseen. Vanhempien luottamusta päivähoitoon vahvistivat työntekijöiden ammattitaito, ammatillisuus ja riittävät henkilökuntaresurssit. Tällainen ammatilliseen rooliodotukseen liittyvä annettu luottamus toi vanhemmille turvallisuuden tunteen siitä, että lapsella on päivähoidossa kaikki hyvin.

”Monta hoitajaa...tuntuu ihan sellaiselle turvallisen tuntukselle, on lämmin ilmapiiri, tulevat hyvin toimeen keskenään (hoitajat) on turvallista jättää lapset” (haastattelu 2).

Luottamus syntyy suhteessa, jossa kuuleminen ja kunnioitus toteutuvat. Luottamus ei synny hetkessä, vaan siihen tarvitaan aikaa. Vanhemmat luonnehtivat luottamusta muun muassa vuorovaikutuksen toimivuuden suhteen. Tutkimukseni vanhemmat olivat hyvin

luottavaisia päiväkotia kohtaan. Vuorovaikutussuhteessa vanhempien mielestä syntyy luottamus, kun asioista puhutaan avoimesti ja ongelmista mahdollisimman varhain. Vanhemmat kokivat myös, että kasvatustilanteissa löytyy yhteiset linjat, vaikka tavoitteissa olisikin erimielisyyttä. Päivittäiset lapsen kuulumisten vaihtamiset olivat vanhemmille tärkeitä, mutta myös se, että voi puhua jostakin muusta kuin lasten asioista.

Luottamuksen kokemuksia vahvisti myös se, että lapset olivat saaneet olla lähes koko hoitoajan samassa päiväkodissa ja perheet ja työntekijät ovat tutustuneet toisiinsa. Vanhemmat luonnehtivat luottamuksen kokemuksia paljon lapsesta käsin. Vanhemmat kokivat levollista ja turvallista oloa kotona, kun tiesivät, että lapsella on päiväkodissa hyvä olla. Tämä näkyy lapsissa silloin, kun he jäävät päiväkotiin mielellään ja heillä on lämmin vuorovaikutus työntekijöiden kanssa. Kun lasta menee hakemaan päiväkodista, on vastassa iloinen lapsi, joka kertoo päivän tapahtumista.

”Lapsi on puhelias ja avoin, tasapainoinen, niin ei ole sellaista ”peikkoa” olemassa, että en luottaisi tähän hoitopaikkaan” (haastattelu 1).

”Lapsi on semmonen räpätäti, että kertoo kaiken päiväkodissa” (haastattelu 3).

Lapsen yksilöllinen huomioiminen antoi myös vanhemmille luottavaisen tunteen siitä, että lasta kuullaan päiväkodissa ja hänen asiansa huomioidaan siellä.

”Lapsi voi kertoa hoitajalle kiusaamisesta ja sitten siitä yhdessä keskustellaan” (haastattelu 2).

Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että ansaittu luottamus on syntynyt päivähoiton työntekijöiden ja vanhempien välisessä vuorovaikutussuhteessa. Ansaittu luottamus vaatii aikaa ja avoimuutta, jotta sen osapuolet tulevat läheiseksi toisilleen ja oppivat tuntemaan toisiaan.

Dialogisuus

Dialogisuus sanana oli vanhemmille vieras, jolloin heidän oli myös vaikeampi selittää

sen sisältöä. Vanhempien kuulemisen, kunnioittamisen ja luottamuksen kokemuksista voi silti päätellä sellaista, että myös dialogisuutta yhteistyössä päivähoidon kanssa on saavutettu. Vanhempien toiveita ja ajatuksia kuullaan ja otetaan huomioon.

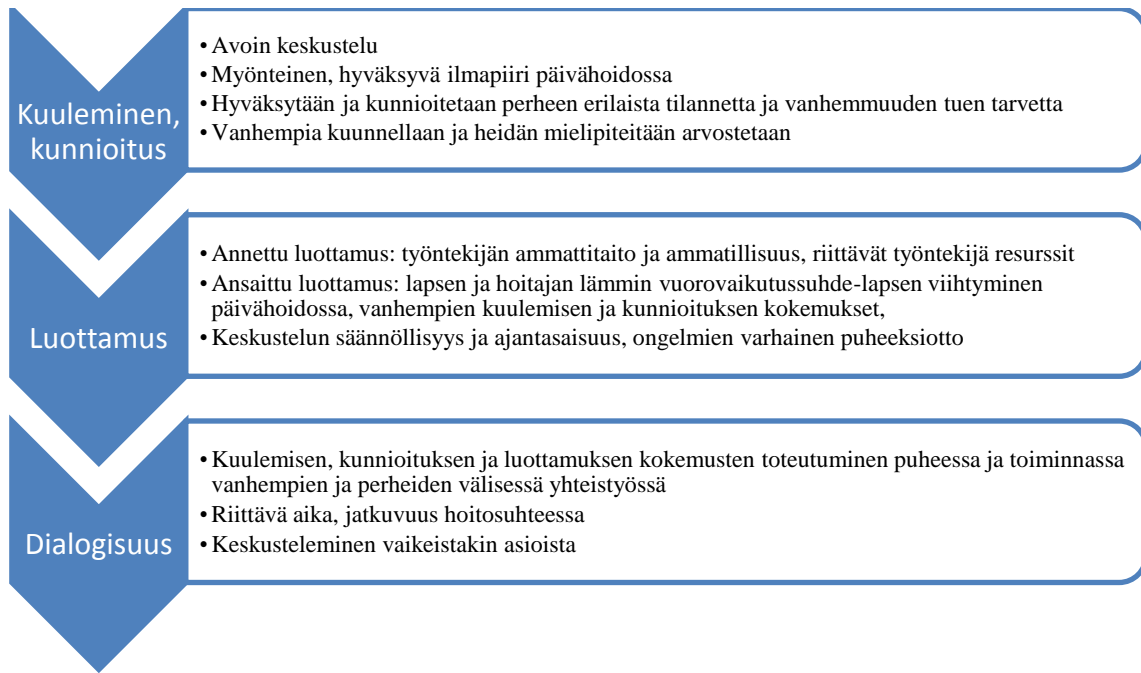
”Ei tarvitse pelätä negatiivisten asioiden sanomista”(haastattelu 2).

”Hoitajat eivät loukkaannu, jos jostakin sanoo”(haastattelu 3).

Avoin keskustelu ja yhteisen ymmärryksen löytyminen vanhempien ja päivähoidon henkilöstön välille mahdollistaa dialogisuuden muodostumisen. Vanhemmat kokivat, että vaikeiden ja ongelmallisten asioiden puheeksi otto ja keskusteleminen ovat erittäin tärkeitä puolin ja toisin. Kaikilla perheillä oli jo usean vuoden asiakkuus samaan päiväkotiin, mikä näyttäisi olevan tärkeä seikka dialogisuuden syntymiselle. Dialogisuus ei synny hetkessä vaan tarvitsee aikaa kehittyäkseen.

”Kun on tullut tutuksi, on parempia keskusteluja”(haastattelu 3).

Vanhempien kuulemisen, kunnioituksen ja luottamuksen kokemukset ovat edellytys dialogisuuden syntymiselle (kuvio 3). Kokemukset syntyvät puheessa, jokapäiväisissä keskusteluhetkissä lapsen tulo- ja hakutilanteissa ja syventyvät lapsen yksilöllisissä varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa. Kokemukset syntyvät myös päivähoidon toiminnassa, jossa työntekijöiden ammattitaito kohdata lasta ja vanhempaa yhdistyy. Luottamuksen ja dialogisuuden kokemukset syntyvät, kun perheiden ja työntekijöiden kohtaamiset ja keskustelut ovat säännöllisiä ja ajantasaisia. Kokemus kasvatuskumppanuussuhteen avoimuudesta syntyy, kun vaikeista asioista puhutaan rehellisesti ja riittävän varhain. Dialogisuuden kokemusten saavuttamisessa tärkeää on aika ja hoitosuhteen jatkuvuus.

KUVIO 3. Vanhempien kokemus kasvatuskumppanuuden periaatteiden toteutumisesta.

5.2 Lapsen hyvinvoinnilla koko perheen hyvinvointia

Vanhemmat kokivat, että päivähoito tukee lapsen kehitystä sellaisilla alueilla, mihin heillä itsellä ei ole ollut voimavaroja. Tärkeimpänä alueena vanhemmat kokivat lapsen sosiaalisten taitojen kehittymisen. Lapsi saa päiväkodissa kavereita ja oppii huomioimaan toisia. Hän oppii ryhmätaitoja ja sääntöjen noudattamista.

”Se on sellainen lasten pieni yhteisö, joutuu ottamaan huomioon muitakin” (haastattelu 1).

”Pärjäisi muiden lapsien kanssa ” (haastattelu 2).

Päiväkodin virikkeellisyys, monipuolinen toiminta ja toiminnallisuuden tukeminen olivat vanhempien mielestä myös tärkeitä asioita oman kasvatustehtävän tukena. Vanhemmat kokivat, että he eivät itse osanneet tai jaksaneet oman elämäntilanteensa vuoksi toimia lapsensa kanssa niin monipuolisesti kuin miten päiväkotit heidän lapsensa kanssa toimii

”Tuleehan siellä ne monipuolisemmat leikit, kun mitä itse osaat keksiä” (haastattelu 1).

”Saa olla siellä ja tehdä kaikenlaista...” (haastattelu 3).

Lapsen viihtyminen päiväkodissa on vanhemmille asia, joka loi luottamusta ja turvallista oloa päivähoitoa kohtaan. Samalla se tuki vanhempia heidän omassa elämännhallinnassaan ja auttoi jaksamaan haasteellisessa elämäntilanteessa.

”Lapsi tykkää lähteä hoitoon ja jää hyvin, että ei jää itkemään. Ja kun menee hakemaan, ei ole mitään kiirettä pois.” (Haastattelu 1.)

”Lapset lähtee reippaasti hoitoon ja iloisesti kertovat kotona...ja sitten kun tulevat, niin on iloinen lapsi siinä” (haastattelu 2).

”Lapsi tykkää jäädä päivähoitoon, ei ole ollut ongelmia milloinkaan” (haastattelu 3).

Vanhemmille oli myös tärkeää se, että lapsi kokee päiväkodissa tulevansa hyväksytyksi ja rakastetuksi. Tämä näkyi vanhempien mielestä siinä, että lapsella ja hoitajilla on välittömät ja lämpimät välit.

”Aamulla kun mentiin, niin heti halasi hoitajaa ja muita tätejä” (haastattelu 1).

”Kannustetaan ja vahvistetaan lapsen omaa minäkuvaa” (haastattelu 1).

”Päiväkodissa on lämmin ilmapiiri” (haastattelu 2).

Vanhempien ajatukset suuntautuivat myös lapsen tulevaisuuteen ja koulunkäynnin aloittamiseen. Lasten iät olivat 5-7 vuotta ja koulunaloitus oli jo lähellä. Vanhempien mielestä päivähoito on antanut lapselle valmiuksia koulun aloitukseen. Lapsi oppii säännölliseen rytmiin - heräämään ja lähtemään aamulla. Päivähoito kehittää myös tiedollisia ja taidollisia valmiuksia koulua varten.

”Sitten kun kouluun lähtee tai onko se jo sitten eskarikin, että sitä pitäisi olla suhteellisen oikeassa ajassa (aamulla)” (haastattelu 1).

”Saa ystäviä ja rohkaistuu, että tottuu lähtemään, kun kahdeksalta pitää olla täällä.

Niin tulee se rytmitys tulevaisuutta varten. Tulisi sitä arviointia koulua varten.”
(Haastattelu 2.)

”Minulle on tärkeää, että kun lähtee kouluun, niin saisi ne eväät sinne, että ei olisi vaan pelkästään leikkimistä” (haastattelu 3).

Kaikki vanhemmat kokivat, että heidän perheidensä tilanteet olivat korjaantuneet vähitellen lapsen aloitettua päivähoidon.

”Kaikissa niissä toimissa yritetään edistää lapsen hyvinvointia ja sitä kautta koko perheen hyvinvointia” (haastattelu 1).

”Nyt meillä kotona on ihan säännölliset rytmit ja siellä on rauha” (haastattelu 2).

”Kun se alkoi tukitoimena, niin helpotus se oli minulle. Sitä mietinkin, että milloinkahan se loppuu (avohuollon asiakkuus).” (Haastattelu 3.)

Yhden vanhemman puheessa nousee esille syyllisyyden tunteet siitä, että ei ole voinut olla riittävän hyvä vanhempi lapsellensa. Toisaalta työntekijän kuuleva ja kunnioittava suhtautuminen vanhempaa kohtaan ja pienillä sanoilla huomioiminen on ollut tärkeä ja hänen vanhemmuuttaan arvostava kokemus vanhemmalle.

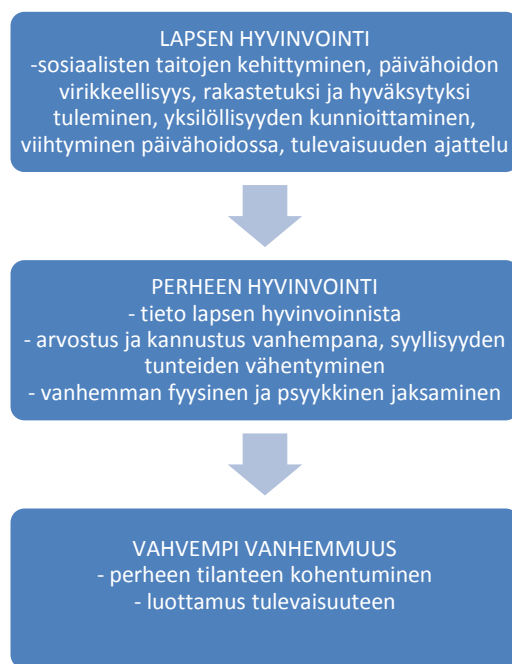
”Luontaisestihan on niin, että äiti ja isä hoitaa lasta. Kyllähän sitä kantaa sellaista huonoa omaatuntoa vanhempana olemisesta, että on ollut vaan kotona ja lapsi on hoidossa...sen huonon omantunnon kanssahan minä taistelen hirveästi.” (Haastattelu 1.)

”Mutta nyt tosiaan tuossa pari viikkoa sitten sydäntä lämmitti, kun vein lapsen hoitoon, niin hoitaja sanoi, että onpa kiva nähdä sinuakin...niin tuli sellainen lämmin liikahdus tänne (sydämeen).” (Haastattelu 1.)

Vanhemmat kokivat, että lapsen hyvinvoinnin kautta koko perheen hyvinvointi lisääntyi (kuvio 4). Vanhemman ilo ja mielihyvä siitä, että lapsella on kaikki hyvin ja hän viihtyy päivähoidossa, auttoi vanhempia omassa jaksamisessa. Kun lapsi on päivät

päivähoidossa, jää vanhemmalle aikaa kodinhoitoon, mutta myös fyysiseen lepoon. Päivähoidon kannustava ilmapiiri ja palaute vanhemmalle pienestäkin edistymisestä, oli hänen syyllisyyttään lievittävä ja vanhemmuuttaan arvostava kokemus. Vanhemmuuden vahvistuminen näkyi siinä, että kaikkien perheiden haasteelliset elämäntilanteet olivat rauhoittuneet. Tämä lisäsi uskoa selviytymisestä ja paremmasta tulevaisuudesta.

”Luottaa siihen, että parempaan suuntaan ollaan menossa, että kaikista hankaluuksista yli pääsee ja tulee apu, ei olla toivottomia” (haastattelu 2.)

KUVIO 4. Vanhempien kokemus päivähoidosta vanhemmuuden tukena.

5.3 Kasvatuskumppanuus yhteistyöverkostossa

Tämän tutkimuksen vanhemmat kokivat, että kasvatuskumppanuudessa yhteistyössä päivähoidon ohella ovat myös muut viranomaisverkostot kuten lastensuojelu, perheneuvola ja terveydenhuolto. Näistä tärkeimpänä voidaan pitää lastensuojelun avohuoltoa. Vanhemmat kokivat lastensuojelun avohuollon monenlaisena tukena; henkisenä, taloudellisenä ja myös fyysisenä tukena kodinhoitoon, esimerkiksi perhetyöntekijän ja kotipalvelun käynteinä kotona. Henkisenä tukena vanhemmat kokivat keskustelut sosiaalityöntekijän kanssa ja taloudellista tukea vanhemmat saivat muun muassa lasten harrastusmenoihin.

”Se on ollut sellainen tukeva, olen saanut sieltä valtavasti tukea” (haastattelu 1).

”Kyllä on hyvin toiminut, on ollut hyvät sosiaalityöntekijät ja ovat kuunnelleet, ei ole pahaa sanottavaa” (haastattelu 2).

Toisaalta vanhemmat toivoivat, että lastensuojelun avohuollon sosiaalityötä olisi ollut kiinteämmin mukana perheiden ja päivähoidon yhteistyössä. Kahden vanhemman mielestä lastensuojelun ja päivähoidon yhteisiä palavereja olisi voinut olla aiemmin ja myös useammin. Tieto lapsen ja perheen tilanteesta päivähoidon näkökulmasta ei vanhempien mielestä kulkenut joustavasti lastensuojelun avohuollon sosiaalityöhön.

”Kyllähän ne (palaverit) olisi voinut olla jo silloin aikaisemmin, päivähoidollahan oli näkemys niistä lapsen arkipäivistä, josta me sanotaan, että hyvin menee, ei ole mitään hätää. Tulisi näkemys lapsesta eri kantilta.” (Haastattelu 1.)

”Haluaisin kyllä, että olisivat enemmän päivähoitoon yhteyksissä, kun eivät sitten kaikkea...että minun kertomana sitten kuulevat tai soittavat päivähoitoon. Sosiaalipuolelle enemmän voisi olla sitä, että kuunneltaisiin ja päivähoidon puolelle oltaisiin enemmän lapsen asioissa ja oltaisiin selvillä, mikä tilanne.” (Haastattelu 3.)

Tutkimukseni perheillä oli takana jo useamman vuoden asiakkuus lastensuojelun avohuollossa ja päivähoidossa. Vähitellen perheiden voimavarat olivat lisääntyneet ja perheiden tilanteet haastatteluajankohtana olivat melko tasapainoiset. Yksi vanhemmista pohtikin, milloin lastensuojelun asiakkuus loppuu.

Toisaalta yhden vanhemman mielestä hänen lapsensa ongelmaan ei ollut puututtu riittävän varhain, vaikka hän oli itse apua pyytänytkin. Toisen perheen kohdalla oikean tukimuodon löytyminen oli haastavaa ja kesti vuosiakin. Tuen pitkäjänteisyys ja oikea-aikaisuus ovat perheen vanhemmuuden vahvistamisen kannalta tärkeitä seikkoja.

”Olen sanonut, että tarvitsen siinä ja siinä apua, mutta sitten ei ole reagoitu mitenkään. Minunkin lapsen kohdalla olisi aikaisemmin pitänyt asioita ruveta hoitamaan. (Haastattelu 3.)

”Kotipalvelua yritettiin, mutta se oli liian rankkaa ja liian aikaisin” (haastattelu 1).

Vanhempien kokemuksissa korostui, että päivähoiton on tärkeää tietää lastensuojelun asiakkuudesta lapsen tuen kannalta. Joustava tiedonkulku eri tahojen välillä helpotti oikea-aikaisen ja sopivan tuen löytymistä niin lapselle kuin perheellekin. Riittävän usein tapahtuvat yhteisten tavoitteiden toteutumisen arvioinnit selkeyttää kaikille osapuolille lapsen ja perheen tilanteen.

6 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella vanhempien kokemuksia päivähoitosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Vanhempien ja päivähoiton työntekijöiden yhteistyön perustana on *kasvatuskumppanuus*, vastavuoroisuuteen ja kunnioitukseen perustuva vuorovaikutussuhde. Tutkimukseni osoitti, että kasvatuskumppanuus sanana oli vanhemmille vielä vieras. Kasvatuskumppanuus koettiin päivähoiton ja kodin yhteisenä toimintana lapsen parhaaksi. Kasvatuskumppanuuden syntymiseen tarvittiin kaikkien periaatteiden, kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen ja dialogisuuden toteutumista. Kuulemisen, kunnioituksen ja luottamuksen toteutuminen edistää dialogisen suhteen syntymistä. (Vrt. Tonttila 2006, 172.) Hyvässä kasvatuskumppanuussuhteessa lapsi voi hyvin. Vanhempien kokemukset osoittivat, että lapsen hyvinvointi edistää myös koko perheen hyvinvointia ja samalla vahvistaa perheen vanhemmuuden voimavaroja (vrt. Tiilikka 2005). Päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena edustaa lastensuojelulain hengen mukaista hienovaraisuutta ja lievimmän toimenpiteen ensisijaisuutta. Säännöllisempi ja tiiviimpi yhteistyö perheiden, päivähoiton ja lastensuojelun välillä mahdollistaisi tukitoimen vaikutuksen ja tavoitteiden toteutumisen arvioinnin ajantasaisesti.

Kiire leimaa työntekijöiden arkea ja hidastaa kasvatuskumppanuuden muodostumista ja lujittumista (vrt. Paavola ym. 2010, Holappa & Hyttinen 2010). Päivähoiton

henkilöstöressurssien vahvistamisella ja pienemmillä lapsiryhmillä voitaisiin vaikuttaa siihen, että työntekijällä jäisi aikaa arkisissa hetkissä kuulemiseen ja keskusteluun, mutta myös joustavampaan tiedon siirtämiseen eri tahojen välillä. Myös yhteistyölomakkeen käyttö perheiden, päivähoiton ja lastensuojelun avohuollon välillä helpottaisi tiedon siirtymistä (vrt. Kainulainen 2007, Korkalainen & Latvala 2009).

Kasvatuskumppanuus syntyy, kun vanhempien ja päivähoiton henkilöstön tietoinen sitoutuminen lapsen edun mukaiseen toimintaan toteutuu. Tässä suhteessa vanhemmilla on ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu ja työntekijällä suhteen luomisen ja ylläpitämisen vastuu. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2005, 31.) Tämän tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että kasvatuskumppanuuden periaatteet, kuuleminen kunnioitus ja luottamus ovat edellytys dialogisuuden syntymiseen kasvatuskumppanuussuhteessa (Vrt. Karila 2006, 95–98).

Vanhempien kuulemisen ja kunnioituksen kokemusten toteutumisessa työntekijöiden ammattitaidolla ja ammatillisuudella on tärkeä merkitys. Avoimesti keskusteleva ja myönteinen, hyväksyvä ilmapiiri päiväkodissa luo sellaisen pohjan, jossa erilaisista lähtökohdista tulevat perheet voivat luottavaisesti kertoa tilanteestaan. Tässä tutkimuksessa vanhempien kuulluksi tulemisen kokemukset liittyivät juuri työntekijän ammattitaitoon olla läsnä oleva kuuntelija valmiiden vastausten antajan sijaan. Myös päiväkodin myönteinen ilmapiiri edisti kuulemisen kokemuksia. (Vrt. Kaskela & Kekkonen 2006, 32.) Kunnioittavassa suhteessa ihminen tulee hyväksytyksi juuri sellaisena kuin on. Kunnioitus ja arvostus näkyvät ajatuksina, josta seuraa tekoja. Haastetta kunnioittamisen osoittamiseen tuo erilaisuuden kohtaaminen. Avoimuus ja rehellisyys erilaisia perheitä ja ihmisiä kohtaan osoittaa myös kunnioitusta. (Davis 2003, 42–43.)

Aiemmissä tutkimuksissa (Alasuutari 2010, Poikonen & Lehtipää 2009, Tiilikka 2005) isät ovat kokeneet jäävänsä kasvatustietojen ulkopuolelle. Tämän tutkimuksen isä koki, että häntä arvostettiin ja kunnioitettiin isänä. Hän koki myös, että häntä kuultiin keskustelijana tasa-arvoisesti. Toisaalta hän oli yksinhuoltaja ja lastensa pääasiallinen kasvattaja, jonka vuoksi myös enemmän kanssakäymisessä päivähoiton työntekijöiden kanssa. Tämä näyttäisi vaikuttaneen isän myönteisiin kokemuksiin kuulluksi ja kunnioitetuksi tulemisesta. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan ajatella, että

päivähoito ei ole asettanut isää eriarvoiseen asemaan lasten kasvattajana. Kasvatuskumppanuus syntyy suhteessa, johon molemmat osapuolet tuovat tietämyksensä. Tutkimuksen isä oli aktiivinen toimija lastensa kasvatuksessa yhdessä päivähoitajan kanssa.

Luottamuksen syntymiseen tarvitaan kuulemisen ja kunnioituksen kokemuksia. Vanhemmat kokivat, että he olivat tulleet kuulluksi ja heidän vanhemmuuttaan kunnioitettiin. Tämä näyttäisi edistävän lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta ja vahvistavan vanhemman uskoa hyvänä vanhempana puutteista huolimatta. Kasvatuskumppanuuden yhtenä tärkeänä tavoitteena on juuri vahvistaa ja tukea vanhemman ja lapsen välistä kiintymyssuhdetta. Lastensuojelullisesta näkökulmasta kiintymyssuhteen syntymiseen ja säilymiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Lastensuojelun tukitoimia tarvitsevilla perheillä kiintymyssuhde lapsen ja vanhemman välillä saattaa olla heikompi. Lastensuojelun toimet eivät saisi heikentää tätä suhdetta vaan sitä tulee pyrkiä vahvistamaan. Luottamuksellisen kumppanuussuhteen syntyminen vaatii aikaa ja pysyviä ihmissuhteita. Sen vuoksi olisi tärkeää, että lapsen hoitopaikka ei vaihtuisi usein. Myös työntekijöiden vaihtuvuus on asia, mikä usein vaikeuttaa luottamuksellisen kasvatuskumppanuuden muodostumisen. Päivähoidon omahoitajamallilla pyritään luomaan lapsen ja hoitajan välille mahdollisimman pysyvä ja luottamuksellinen suhde, jonka myötä myös vanhemman ja omahoitajan välille muodostuu kiinteämpi yhteys (Kalland 2011, 160).

Dialogisuuden saavuttaminen kasvatuskumppanuudessa on haasteellinen ja ammattitaitoa vaativa tehtävä. Siihen tarvitaan aikaa ja tutuksi tulemistakin puolin ja toisin. Vanhempien toivomat päivittäiset keskusteluhetket päivähoitoon vieni- ja hakutilanteissa ovat omiaan rakentamaan dialogista kasvatuskumppanuutta. Toisaalta kiireinen arki niin vanhemmilla kuin päivähoitajan työntekijöillä rajoitti päivittäisten keskustelujen mahdollisuutta. Yksilöllisissä kasvatuskeskusteluissa lapsen yksilölliset tavoitteet ja vanhempien toiveet voitiin huomioida parhaiten. Vanhemmat kokivat, että he voivat turvallisesti kertoa omat, erilaisetkin mielipiteet päiväkodilla (vrt. Lyyra 2004, Mönkkönen 2007). Keskustelun tulisi kuitenkin peilautua jokaisen lapsen omaan varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteisiin, joiden tulisi olla lähtökohtana lapsen yksilölliselle tukemiselle. Sen vuoksi tarvitaan myös syvällisempiä kasvatuskeskusteluja. Tässä tutkimuksessa on lapsen yksilöllisen

varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelujen yhteydessä tullut samansuuntaisia tuloksia kuin Maarit Alasuutarin (2010) tutkimuksessa. Vanhemmat saavat keskusteluissa tietoa lapsensa kehityksen kulusta ja edistymisestä, mutta keskustelut toimivat myös vanhempien oman kasvatustyön tukena, neuvoina ja ohjauksena.

Dialogisuuden syntymiseen tilanteessa, joissa perheellä on lastensuojelun asiakkuus ja päivähoito lapsen tukitoimena, vaatii avoimuutta, mutta hienotunteisuutta. Vanhemmat saattavat tuntea syyllisyyttä siitä, että eivät ole itse pystyneet hoitamaan lastansa. Oma vanhemmuus koetaan vajavaisena. Se saattaa aiheuttaa vanhemmassa pelkoa siitä, onko se jonkinlainen riski lapsen tasapainoiselle kehitykselle tulevaisuudesta. Dialogisessa vuorovaikutuksessa on tärkeää herkkyyys toisen ihmisen elämäntilanteelle. Avoimessa keskustelusuhteessa on ongelmat helpompi ottaa puheeksi ja puuttua niihin mahdollisimman varhain. Perheen elämäntilanteen hyväksyminen ja yhteistyön tekeminen tässä tilanteessa vaatii herkkyyttä ja molemminpuolista kunnioitusta (Mönkkönen 2002, 57).

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että päivähoito tukee vanhemmuutta lapsen hyvinvoinnin kautta. Kun vanhemmat tietävät, että lapsella on päivähoitossa hyvä olla, he itsekin voivat paremmin. Vanhempien kannustaminen, rohkaisu ja myönteisen palautteen antaminen päivähoiton taholta vahvistaa vanhemmuutta. Kainulainen (2007, Alanko (2003) ja Onnismaa (1999) ovat todenneet tutkimuksissaan, että päivähoito tukee perustehtävänsä kautta parhaiten vanhempia heidän kasvatustehtävänsä. Tämän tutkimuksen vanhempien mielestä päivähoito edisti lapsen sosiaalisten taitojen kehittymistä, antoi virikkeitä, mutta huomioi myös lapsen yksilölliset tarpeet. Tutkimuksen lapset olivat juuri saavuttamassa esikoulu- tai kouluikä. Tällöin lapsen kehitykselliset tarpeetkin liittyvät sosiaalisten taitojen ja ryhmätaitojen edistämiseen. Lasten kouluvalmiuksien kehittäminen oli vanhempien mielestä tärkeä asia lapsen hyvinvoinnin kannalta. Lasten yksilöllisten tarpeiden huomioimisen korostuminen vaikuttaa hieman ristiriitaiselta ajatellen päiväkodin suuria lapsiryhmiä. Tutkimuksen tekeminen pienempien, esimerkiksi alle kolmevuotiaiden lasten vanhempien kohdalla olisi saattanut asettaa lasten yksilölliset tarpeet tärkeimmiksi.

Tämän tutkimuksen vanhemmat eivät kokeneet lastensuojelun asiakkuutta uhkana vaan

lapsen etuna ja koko perheen tukena. Vanhemmat olivat erittäin tyytyväisiä päivähoitoon lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Tulokset ovat samansuuntaisia muissakin tutkimuksissa (Hujala & Kyrönlampi-Kylmänen 2003, Alasuutari 2003, Poikonen & Lehtipää 2009, Alasuutari 2010) koskien vanhempien tyytyväisyyttä päivähoitoon. Näyttääkin siltä, että lastensuojelun asiakkuus ja avohuollon tukitoimi eivät aseta lapsia ja perheitä eriarvoiseen asemaan tai kohteluun päivähoiton taholta. Päivähoito avohuollon tukitoimena toteuttaa lastensuojelulain henkeä, hienovaraisuutta ja tuen saamista peruspalveluissa. Vaikka tässä tutkimuksessa keskityttiin kasvatuskumppanuuden muodostumiseen päivähoiton kanssa, tuli myös lastensuojelun avohuollon osallisuus keskusteluun. Lastensuojelun osallisuus ja näyttäytyminen oli hyvin vähäistä vanhempien puheessa. Aiemmissa tutkimuksissa (Holappa & Hyttinen 2010, Kanth & Schlobohm 2008) on tullut esille, että päivähoitossa ei ole tarpeeksi aikaa eikä henkilökuntaa tukea riittävästi lastensuojelun avohuollon tukitoimena päivähoitossa olevien lasten kasvua ja kehitystä. Tämän tutkimuksen vanhemmat pitivät päivittäisiä keskusteluja tärkeinä, mutta kokivat toisaalta, että työntekijöillä ei ole niihin läheskään päivittäin aikaa. Myös yhteistyö lastensuojelun avohuollon kanssa toivottiin olevan kiinteämpää. Tieto perheen tilanteesta, etenkin sen kohentumisesta ei näyttäisi kulkevan lastensuojelun sosiaalityöhön ajantasaisesti. Kerran tai pari kertaa vuodessa pidettävät yhteistyöpalaverit perheiden, päivähoiton ja lastensuojelun avohuollon välillä saattavat olla liian harvoin ja perheet voivat ”unohtua” lastensuojelun asiakkaiksi. Vaikka vanhemmat kokivatkin lastensuojelunasiakkuudessa paljon hyvää, myös sen päättymisestä oli toiveita. Tällä on merkitystä myös lastensuojelun avohuollon tilastolukujen muodostumiseen. Kasvatuskumppanuusideaa olisi hyvä juurruttaa myös lastensuojelun avohuollon sosiaalityöhön. Sillä voidaan vahvistaa lastensuojelulain edellyttämää lapsen osallisuutta. Sosiaalityöntekijöiden näkemys kasvatuskumppanuudesta olisi mielenkiintoinen ja hyödyllinen jatkotutkimusaihe.

Päivähoidon tehtävänä on tarjota varhaiskasvatusta, ehkäistä syrjäytymistä ja tukea lasta ja perhettä muuttuvissa elämäntilanteissa. Lasten moninaiset ongelmat tekevät päivähoitotyön haasteelliseksi. Lasten ryhmäkokojen pienentämisellä voidaan turvata päivähoiton yksilöllisyys ja jokaisen lapsen erityistarpeet. Päivähoidon laatuun voidaan vaikuttaa arvokeskustelulla ja poliittisilla päätöksillä. Kun päivähoito on toimiva ja tarkoituksenmukainen avohuollon tukitoimi, on sillä moninaiset vaikutukset lasten ja perheiden elämään. Korjaavilta lastensuojelun toimilta vältytään ja vanhemmuus voi

säilyä siellä, missä sen kuuluukin olla, lapsen perheessä. Kasvatuskumppanuuden syntyminen suhteeseen, jossa on mukana lastensuojelun tuki sekä myös kontrolli, ei tapahdu ilman tietoista työskentelyä sen saavuttamiseksi. Toisaalta suhteessa on mahdollista päästä syväänkin kumppanuuteen, kun koskettavista ja arkaluontoisista asioista pystytään keskustelemaan avoimesti.

Lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen onnistuu parhaiten toimivan kasvatuskumppanuuden saavuttamisella. Päivähoito voi tuoda lapsen elämään säännöllisen päivärytmin, leikkikavereita ja lämpimiä ihmissuhteita. Päivähoito toimii vanhempien tukena, kun heidän omat voimavarat eivät riitä lapsen normaalin kasvun ja kehityksen tukemiseen. Tällöin vanhempien kasvatuksen voimavarojen heikentyminen ei estä lasta saamasta tasapainoista lapsuutta.

Onnellinen lapsuus on salainen puutarha,
täynnä katoamatonta kauneutta,
aamukastetta, lintujen laulua, kukkien tuoksua,
puiden huminaa,
valoa ja varjoja.

Sylvi Kekkonen

LÄHTEET

Alanko, Kristiina 2003. Päivähoidon rooli lastensuojelussa: lastentarhanopettajien kokemuksia lastensuojelutyöstä päivähoidossa. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos. Pro gradu – tutkielma.

Alasuutari, Maarit 2003. Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa. Helsinki: Gaudeamus.

Alasuutari, Maarit 2010. Suunniteltu lapsuus. Keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoidossa. Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, Pertti 2007. Laadullinen tutkimus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239. Saatavilla www-muodossa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>. Luettu 9.1.2011.

Davis, Hilton 2003. Miten tukea sairaan tai vammaisen lapsen vanhempia? Helsinki: Suomen sairaanhoitajaliitto ry.

Dunst, Carl J., Boyd, Kimberly, Trivette, Carol M. & Hamby, Deborah, W. 2002. Family-Oriented Program Models and Professional Helpgiving Practices. Family Relations 2002, Vol. 51, No. 3, 221-229.

Erikson, Esa & Arnkil Tom 2009. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Stakes, oppaita 60. Helsinki.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino: Tampere.

Gillham, Bill 2000. The research interview. Lontoo: Continuum.

Goldberg, David & Comins, Matt 2001. Struggling with partners: the use of the term

“partnership” in practice. *Anthropology & Medicine*, Vol. 8, No. 2/3, 2001, 255-264.

Haarakangas, Kauko 2008. Parantava puhe. Dialogisuus ihmissuhteissa, mielenterveystyössä ja psykiatrisessa hoidossa. Helsinki: Magentum.

Hakkarainen, Pentti 2003. Suojeleeko lapsilähtöisyys lasta? Teoksessa Antikainen, Johanna (toim.) Pysähdyspaikkoja lastensuojelunpoluilla. Kuopio: Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 15–38.

Harrikari, Timo 2008. Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen puuttumisen politiikassa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Heinämäki, Liisa 2004. Erityisesti päivähoitossa. Kunnallisten toimijoiden ja päättäjien näkemykset erityispäivähoidon funktiosta palvelujärjestelmässä. Stakes, tutkimuksia 136. Helsinki.

Heinämäki, Liisa 2005. Varhaista tukea lapselle – työvälineenä kehittämisvalikko. Stakes, oppaita 62. Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Holappa, Sanna & Hyttinen, Jenni 2010. Päiväkoti avohuollon tukitoimena. Haastattelututkimus Kajaanin ja Suomussalmen kunnissa. Näkökulmana varhainen puuttuminen ja moniammatillinen yhteistyö avohuollon tukitoimeja järjestettäessä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan opinnäytetyö. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa):

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22468/hyttinen_jenni.pdf?sequence=1. Luettu 15.2.2011.

Hotari, Kaisa-Elina, Oranen, Mikko & Pösö, Tarja 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 117–132.

Huhtanen, Kristiina 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Hujala, Eeva & Kyrönlampi-Kylmänen Taina 2003. Päivähoitolapsen perhe – muutoksen suuntia. Oulun yliopisto. Varhaiskasvatuskeskus.

Hurtig, Johanna 2002. Lasta suojelemissa – etnografia lapsen paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Saatavilla www-muodossa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-20111131012>. Luettu 15.2.2011.

Huuskonen, Saira, Korpinen Johanna & Ritala-Koskinen Aino 2010. Lastensuojelun avohuolto ja seurannan selonteot. Teoksessa Pohjola, Anneli, Kääriäinen Aino & Kuusisto-Niemi Sirpa (toim.) Sosiaalityö, tieto ja teknologia. Jyväskylä: PS-kustannus, 319–347.

Hämäläinen, Juha 1992. Kotikasvatuksen pedagogisen tukemisen idea lastensuojelussa. Sen sosiaalieettiset lähtökohdat ja asema Suomen lastensuojelun oppihistoriassa. Kuopion yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Akateeminen väitöskirja.

Hämäläinen, Juha, Pölkki, Pirjo & Vornanen, Riitta 2001. Lasten erityistarpeiden kohtaaminen päivähoitossa. Kuopio: Kuopion yliopiston opetussosiaalikeskus.

Ilmonen, Kaj & Jokinen, Kimmo 2002. Luottamus modernissa maailmassa. Jyväskylä: Kopijyvä Kustannus Oy.

Isaacs, William 2001. Dialogi ja yhdessä ajattelemisen taito. Helsinki: Kauppakaari.

Iso-Kuusela Marjo 2008. Vanhempien ja päiväkodin ammattilaisten välinen yhteistyö. Yhteen hiileen puhaltamista vai vain kaunis ajatus? Jyväskylän yliopisto.

Kasvatustieteen laitos. Pro gradu –tutkielma. Saatavilla www-muodossa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19422/URN_NBN_fi_jyu-200812206014.pdf?sequen. Luettu 15.2.2012.

Kainulainen, Anna 2007. Päivähoito lapsen avoimuollollisena tukitoimena. Tukitoimen toteuttaminen moniammatillisena yhteistyönä. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos. Pro gradu-tutkielma. Saatavilla www-muodossa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18216/URN_NBN_fi_jyu-2007273.pdf?sequence=1. Luettu 27.7.2011.

Kalland, Mirjam 2011. Päivähoito kiintymyssuhdeteorian valossa. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro Oy, 147–171.

Kaminen, Merja & Pakkala, Tiina 2007. Päiväkodintyöntekijöiden käsitykset sosiaalityöntekijöiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä Vaasassa. Vastavuoroista vaihtokauppaa vai oman edun tavoittelua? Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Sosiaalityön pro gradu-tutkielma. Saatavilla www-muodossa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11544/URN_NBN_fi_jyu-2007471.pdf?sequence=1. Luettu 18.7.2011.

Kananoja, Aulikki, Lähteinen, Martti & Marjamäki Pirjo 2010. Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Kanth, Susanna & Schlobohm Kaisa 2008. Päivähoito lastensuojelun avoimuollon tukitoimena Porin päiväkodeissa. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Saatavilla www-muodossa: https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/6149/2008_kanth_susanna_schlobohm_kaisa.pdf?sequence=1. Luettu 20.2.2011.

Karila, Kirsti 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa Karila, Kirsti, Alasuutari, Maarit, Hännikäinen, Maritta, Nummenmaa, Anna Raija & Rasku-Puttonen, Helena (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 91–108.

Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Stakes, oppaita 63. Helsinki.

Kaukoluoto, Eeva 2010. Onko varhaisen tuen päiväkotiki mahdollinen? Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteiden laitos. Väitöstutkimus. Saatavilla www-muodossa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19878/onkovarh.pdf?sequence=1>.
Luettu 27.2.2012.

Kekkonen, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, tutkimus 72/2012.

Koivunen, Pirjo-Leena 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koivula, Maija 2004. Vanhempien kokemuksia perhetyöstä. Teoksessa Keskinen, Soili & Virjonen, Heli (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 73–104.

Korkalainen, Paula & Latvala, Inkeri 2009. Askelittain ja yhdessä oppien. Osa 2. VARKE:n kehittämisraportin liite. Pilottina lastensuojelun, perhetyön ja päivähoiton yhteistyön kehittäminen vuosina 2008–2009 Jyväskylässä. Keski-Suomen varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö VARKE. Saatavilla www-muodossa: <http://www.koskeverkko.fi/Public/default.aspx?contentid=12003>. Luettu 18.7.2011.

Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Kääriäinen, Aino, Leinonen, Ansa & Metsäranta, Hannele 2007. Lastensuojelutyön dokumentointi. Opastusta ja ideoita käytäntöön. Helsinki: Palmenia.
Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36. Saatavilla www-muodossa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>. Luettu 9.1.2011.

Lasten päivähoito 2010. Tilastoraportti 37/2011. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Saatavilla [www](http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2010/Tr32_10.pdf) -muodossa: http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2010/Tr32_10.pdf. Luettu 27.2.2012.

Lasten päivähoiton hallinto kunnissa. 2010. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla [www](http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/paivahoidon_hallinto_kunnissa)-muodossa: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/paivahoidon_hallinto_kunnissa. Luettu 27.6.2011.

Lastensuojelu 2010. Tilastoraportti 29/2011. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Saatavilla [www](http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2010/Tr29_10.pdf)-muodossa: http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2010/Tr29_10.pdf. Luettu 27.2.2011.

Lastensuojelulaki. 13.4.2007/417. Saatavilla [www](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417)-muodossa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Luettu 9.1.2011.

Leino, Anna 2006. Kasvatuskumppanuus päiväkodissa. Vanhempien ja lastentarhanopettajien näkemyksiä ja kokemuksia lapsikohtaisista hoito- ja kasvatussuunnitelmakeskusteluista. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Pro gradu –tutkielma. Saatavilla [www](http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/kay/sovel/pg/leino/kasvatus.pdf)-muodossa: <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/kay/sovel/pg/leino/kasvatus.pdf>. Luettu 9.1.2011.

Luttinen, Hilikka 2010. Kasvatuskumppanuuden merkitykset kuntatason varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Ammatillinen lisensiaatintyö. Saatavilla [www](http://tutkielmat.uta.fi/pdf/lisuri00124.pdf)-muodossa: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/lisuri00124.pdf>. Luettu 11.3.2011.

Lyyra, Virpi 2004. Vanhemmuutta vahvistavia keskusteluja päivähoitossa – perheterapeuttisia näkökulmia kasvatuskumppanuuteen. Teoksessa Keskinen, Soili & Virjonen, Heli (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 106–124.

Lyyra, Virpi & Salmela, Arja-Riitta 2004. Kasvuturve – projekti. Teoksessa Keskinen, Soili & Virjonen, Heli (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 18–58.

Malinen, Kaisa, Rönkä, Anna, Lämsä, Tiina & Tolvanen, Asko 2009. Päiväkirjamenetelmä Paletti-tutkimuksessa. Teoksessa Rönkä, Anna, Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 21–43.

Mattila, Kati-Pupita 2007. Arvostava kohtaaminen arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mönkkönen, Kaarina 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Onnismaa, Eeva-Leena 1999. Päiväkoti lastensuojelun tukitoimena toiveiden tynnyri vai huolten hautomo? Stakes, aiheita 29/1999. Helsinki.

Paavola, Auli, Honkavaara, Pirjo, Muuronen, Kaisu, Mäkinen, Päivi, Tolonen, Mervi & Varsa, Marjo 2010. Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Lastensuojelulain vaikutukset eri ammattiryhmien toimintatapoihin: Mikä toimii, mikä takkuaa, mitä pitäisi kehittää? Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. Saatavilla www-muodossa: http://www.lskl.fi/files/395/Ehkaisevan_lastensuojelun_kirjava_todellisuus.pdf. Luettu 26.2.2011

Pelkonen, Risto & Louhiala, Pekka 2002. Ihminen lääketieteellisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa Karjalainen, Sakari, Launis, Veikko, Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus Kirja/ Oy Yliopistokustannus, 126–136.

Pietarinen, Juhani 2002. Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa Karjalainen, Sakari, Launis, Veikko, Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus Kirja/ Oy Yliopistokustannus, 58–69.

Pitkänen, Tarja 2008. Lapsilähtöinen kasvatuskumppanuus lastensuojelussa – koulutus. Teoksessa Pölkki, Pirjo & Pitkänen Tarja 2008. Pohjois-Savon lastensuojelupalvelujen kehittäminen vuosina 2006–2007. Hankkeen loppu- ja arviointiraportti. Kuopion yliopisto. Minna Canth –instituutti. Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos, 50–62.

Poikonen, Pirjo-Liisa & Lehtipää, Riina 2009. Päivähoidon ja kodin jaettu kasvatustehtävä: kasvatuskumppanuus perheen voimavarana. Teoksessa Rönkä, Anna, Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 69–88.

Rantala, Anja 2002. Perhekeskeisyys – puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Saatavilla <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25455/9789513940447.pdf?sequence=1>. Luettu 27.6.2011.

Reay, D. 2005. Mother's involvement in their children's schooling. Social Reproduction in action? Teoksessa Crozier, G. & Reay, D. (toim.) Activating Participation. Parents and teachers working towards partnership. Stoke-on-Trent: Trentham Sterling, 23–37.

Rouvinen, Ritva 2007. ”Tässä työssä yhdistyy kaikki.” Lastentarhanopettajat toimijoina päiväkodissa. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Saatavilla http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-458-903-1/urn_isbn_978-952-458-903-1.pdf. Luettu 15.3.2011.

Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9-36.

Räty, Tapio 2010. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.

Rönkä, Anna, Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina 2009. Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa Rönkä, Anna, Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 11–19.

Satka Mirja, 2010. Varhainen puuttuminen ja sosiaalityö. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Sennett, Richard 2004. Kunnioitus eriarvoisuuden maailmassa. Tampere: Vastapaino.

Tiilikka, Aila 2005. Äitien kasvatuskäsityksiä ja arviointeja hyvästä päiväkotikasvatuksesta. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöstutkimus. Saatavilla [www-muodossa: http://herkules oulu.fi/isbn9514276280/isbn9514276280.pdf](http://herkules oulu.fi/isbn9514276280/isbn9514276280.pdf). Luettu 29.10.2011.

Tonttila, Tuula 2006. Vammaisen lapsen äidin vanhemmuuden kokemus sekä lähiympäristön ja kasvatuskumppanuuden merkitys. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteiden tiedekunta. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Tutkimuksia 272.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005. Stakes, oppaita 56. Saatavilla [www-muodossa: http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066](http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066). Luettu 15.1.2011.

Internet-lähteet

<http://groups.stakes.fi/VERK/FI/Varpu/index.htm>. Varhainen puuttuminen (Varpu) - vastuunottoa omasta toiminnasta toisten tukemiseksi. Luettu 27.6.2011.

<http://info.stakes.fi/verkostomenetelmat/FI/index.htm>. Miten lisätä asiakkaiden osallisuutta ja edistää avointa palvelukulttuuria? Luettu 20.12.2010.

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/>. Ehkäisevä lastensuojelu. Luettu 5.12.2010

http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/. Varhaiskasvatus ja päivähoido. Luettu 5.12.2010.

http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/kasvatuskumppanuus.

Kasvatuskumppanuus-menetelmä rakentaa dialogista kasvatuskulttuuria. Luettu 25.7.2011.

<http://www.varpu.fi/varpu/tyovalineita>. Työvälineitä. Luettu 27.6.2011.

http://www.varpu.fi/varpu/varhainen_puuttuminen. Mitä varhainen puuttuminen on? Luettu 27.6.2011.

<http://www.varpu.fi/varpu/varpu-verkosto>. Varpu-verkosto. Luettu 27.6.2011.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupa

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Opiskelen Itä-Suomen yliopistossa sosiaalityötä. Haen tutkimuslupaa opintoihini kuuluvaa pro gradu – tutkielmaa varten. Tutkielmani ohjaajana toimii VTT, tutkimusjohtaja Aini Pehkonen Itä-Suomen yliopiston yhteiskuntatieteiden laitokselta.

Teen tutkielmaa päivähoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Tarkoitukseni on haastella vanhempia, joiden lapset ovat lastensuojelun avohuollon tukitoimena päivähoidossa. Pyrin tutkimuksellani saamaan tietoa vanhempien kokemuksista kasvatuskumppanuuden ideoista; kuulemisesta, kunnioituksesta, luottamuksesta ja dialogista. Haastattelumenetelmänä käytän teemahaastattelua ja nauhoitan haastattelut. Haastattelujen teon olen suunnitellut tammi-maaliskuulle 2012.

Käsittelen haastatteluaineistoa ehdottoman luotettavasti niin, etteivät haastateltavat ole tunnistettavissa ja kaikki haastatteluista syntyvä materiaali jää tutkimuskäyttöni. Noudatan myös muita salassapitosäännöksiä. Tutkielmani on tarkoitus valmistua viimeistään syksyllä 2012. Tutkielmani tuloksia voidaan käyttää päivähoidon ja lastensuojelun avohuollon yhteistyön kehittämisessä.

Ystävällisin terveisin

Tuija Oittinen

Liite 2. Kirje vanhemmille.

Hei!

Opiskelen Itä-Suomen yliopistossa yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa sosiaalityötä. Valmistun sosiaalityöntekijäksi tammikuussa 2013. Teen tällä hetkellä opintoihini kuuluvaa pro gradu – tutkielmaa. Tutkielmani ohjaajana toimii VTT, tutkimusjohtaja Aini Pehkonen Itä-Suomen yliopiston yhteiskuntatieteiden laitokselta.

Tutkielman aiheena on päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Tässä yhteistyössä toimivat te vanhemmat, päivähoito ja sosiaalityöntekijä. Olen kiinnostunut tästä aiheesta siksi, että olen aiemmin työskennellyt päivähoitoalalla ja nyt tällä hetkellä sosiaalitoimessa. Haluan tutkimuksellani selvittää, millaisia asioita hyvin toimivaan perheen, päivähoidon ja sosiaalitoimen yhteistyöhön tarvitaan.

Mielenkiinnon kohteena on **kasvatuskumppanuus** tässä yhteistyössä. Haluan haastatella teitä vanhemmat siitä, miten koette kasvatuskumppanuuden periaatteet: kuulemisen, kunnioittamisen, luottamuksen ja dialogin (dialogi tarkoittaa keskustelua, aitoa vuoropuhelua, jossa syntyy yhteinen ymmärrys keskusteltavasta asiasta, toisen tietämys ei ole arvokkaampaa tai merkityksellisempää kuin toisen). Haastattelussa käytän niin sanottua teemahaastattelun menetelmää, joka muistuttaa keskustelua. Nauhoitan haastattelut ja käytän niitä tutkimuksessani aineistona.

Käsittelen haastatteluaineistoa ehdottoman luotettavasti niin, etteivät haastateltavat ole tunnistettavissa ja kaikki haastatteluista syntyvä materiaali jää tutkimuskäyttöni. Haastateltavien nimet eivät tule missään vaiheessa esille. Tutkimuskohteena olevasta päiväkodista puhun tutkielmassani eräästä pohjoissavolaisesta päiväkodista, etteivät haastateltavat ole tunnistettavissa. Noudatan myös muita salassapitosäännöksiä. Tutkielmani on tarkoitus valmistua viimeistään syksyllä 2012.

Toivon mielenkiintoanne ja osallistumista haastatteluihin!

Ystävällisin terveisin

Tuija Oittinen

Liite 3. Teemahaastattelu

Taustatiedot:

perhetiedot, vanhempien toiminta, lasten ikä ja määrä

Päivähoidon aloitus:

milloin alkanut, miten kauan kestänyt, aloituspalaveri/ kotikäynti/ yhteistyöpalaveri (sosiaalityöntekijä mukana), kuka palaveriin osallistui

miten vanhemmat kokivat päivähoidon aloituksen

miksi päivähoitoon,

millaiset tavoitteet, kuka määritteli

Asiakkuus lastensuojelun avohuollossa:

asiakkuuden alkaminen, ajankohta ja syyt

onko asiakassuunnitelma, millaisia tavoitteita päivähoidolle on asetettu

Kasvatuskumppanuus, mitä se on, arki päivähoitossa:

miten päivähoiton ja lastensuojelun tavoitteet kohtaavat

tiedetäänkö perheen tilanne päivähoitossa, voiko perhe keskustella avoimesti

yhteistyö muiden vanhempien kanssa

päiväkodin yhteiset tilaisuudet

Kasvatuskumppanuuden periaatteet kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi

kuulluksi tuleminen: vanhempien tieto, asiantuntijuus lapsen asioissa, kasvatustilanteet, lapsen tuonti- ja hakutilanteet

kunnioitus: miten perheen tilanne ja lastensuojelun asiakkuus huomioidaan, kasvatuskumppanuus perustuu vapaaehtoisuuteen, miten toimitaan, jos huoli herää

luottamus: mistä luottamus syntyy, miten näkyy suhteessa lapseen ja perheeseen, millaisista asioista päiväkodilla voi keskustella

dialogi: millainen keskustelu syntyy, jos vanhemmat ovat eri mieltä kasvatustilanteissa,

miten tasa-arvoisuus näkyy, kuka määrittelee tavoitteet, palautteen anto puolin ja toisin

Millainen on lastensuojelun sosiaalityöntekijän rooli?

Millaisia toiveita yhteistyölle?

Liite 4. Suostumus osallistumisesta tutkimukseen.

Olen saanut tietoa Tuija Oittisen pro gradu-tutkielmasta, joka käsittelee kasvatuskumppanuutta päivähoidon, lastensuojelun avohuollon ja perheiden välisessä yhteistyössä. Olen vastaanottanut tutkielmasta kertovan kirjeen.

Olen tietoinen siitä, että haastattelut nauhoitetaan. Haastattelun luottamuksellisuus turvataan niin, että siitä tehtyä äänitallennetta käsittelee vain tutkija, sosiaalityön opiskelija Tuija Oittinen, joka allekirjoittaa vaitiolositoumuksen. Haastattelu kirjataan tekstitiedostoksi ja siinä yhteydessä mahdolliset henkilönimet muutetaan peitenimiksi. Äänitallenne tuhoaan, kun haastattelutulokset on kirjattu. Haastateltavien yhteystiedot tuhoaan tutkimuksen päätyttyä. Tutkimuksen tulokset julkaistaan tavalla, jossa yksittäisiä tutkittavia ei voi tunnistaa.

Tutkimukseen osallistumalla välitän käytännön kokemustietoa tutkimuksen käyttöön ja osallistuminen on siksi tutkimuksen kannalta hyödyllistä. Olen kuitenkin tietoinen siitä, että osallistumiseni tutkimukseen on vapaaehtoista.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistuvani vapaaehtoisesti tutkimukseen ja sallin haastattelussa antamieni tietojen käytön tieteellisessä tutkimustarkoituksessa.

Paikka ja päiväys

nimen selvennys

Liite 5. Vaitiolositoumus.

Lupaan käsitellä ja säilyttää Pro gradu-tutkielmaani keräämääni haastatteluaineistoa huolellisesti. En raportoi millään tavalla tutkimusaineistoissa ilmeneviä yksittäisiä ihmisiä koskevia tietoja niin, että heitä voisi tunnistaa. Raportoinniksi ymmärrän kaiken viestinnän, virallisen ja epävirallisen, suullisen, sähköisen ja kirjallisen.

En käytä tutkimusaineistoista ilmeneviä tutkittavien, heidän läheistensä tai muiden yksittäisten henkilöiden tietoja heidän vahingokseen, halventamiseksi tai loukkaamiseksi.

Lupaan olla luovuttamatta ja kopioimatta tutkimusaineistoja tai niiden osia kenellekään ulkopuoliselle. Lupaan hävittää haastattelujen äänitallenteet kirjaamisen ja tarkistamisen jälkeen ja arkistoida huolellisesti tutkimuskäytössäni olevat aineistot.

Paikka ja aika

Tuija Oittinen, sosiaalityön opiskelija